

UCHWAŁA NR 114/XLVII/22
RADY MIASTA I GMINY WISKITKI

z dnia 15 grudnia 2022 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Wiskitki na lata 2022 -2025

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2022 r. poz. 559, 583, 1005, 1079 i 1561) oraz art. 87 ust. 3 i 4, ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 poz. 840), po uzyskaniu pozytywnej opinii Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Rada Miasta i Gminy Wiskitki uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się do realizacji „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Wiskitki na lata 2022 - 2025” stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Wiskitki.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

PRZEWODNICZĄCY RADY

Paweł Dziemiańczyk

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WISKITKI NA LATA 2022-2025

**GMINA WISKITKI
POWIAT ŻYRARDOWSKI
WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE**

ZAMAWIAJĄCY	GMINA WISKITKI
WYKONAWCA	WESTMOR CONSULTING

WISKITKI 2021

Opracowanie:

Westmor Consulting

Urszula Wódkowska

Biuro: ul. Królewiecka 27, 87-800 Włocławek

Siedziba: ul. 1 Maja 1A, 87-704 Bądkowo

Zespół autorów pod kierownictwem Karoliny Drzewieckiej – Kierownika Projektu:

Joanna Kaszubska – Konsultant

Mateusz Grzelak – Młodszy Analityk

Spis treści

Spis treści.....	3
1. Wstęp.....	4
2. Podstawa prawna opracowania programu opieki nad zabytkami	5
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	6
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	7
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	7
4.2. Relacje programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	8
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	10
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie Gminy (analiza dokumentów programowych gminy).....	10
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy	23
5.2.1. Zarys historii obszaru Gminy	24
5.2.2. Krajobraz kulturowy	25
5.2.3. Zabytki nieruchome	29
5.2.4. Zabytki ruchome	30
5.2.5. Zabytki archeologiczne	31
5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych	33
5.2.7. Dziedzictwo niematerialne	33
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.....	35
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	37
5.4.1 Stan zachowania zabytków znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków	41
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla Gminy	50
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego – analiza szans i zagrożeń	63
7. Założenia programowe	64
7.1. Priorytety programu opieki nad zabytkami	64
7.2. Kierunki działań i zadania programu opieki.....	64
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami.....	67
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	67
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	69
11. Załączniki	71
Załącznik 1. Wykaz zabytków nieruchomych z terenu gminy Wiskitki ujętych w gminnej ewidencji zabytków.....	72
Załącznik 2. Wykaz zabytków archeologicznych z obszaru gminy Wiskitki	80
Spis tabel, rysunków i wykresów	94

1. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe stanowi dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, a także dorobek czasów współczesnych. Jest to wartość materialna i niematerialna określająca nasze pochodzenie i kulturę. Na dorobek ten składają się zarówno elementy przyrodnicze, jak i również wytwory i osiągnięcia cywilizacyjne ludzkości, m.in. w zakresie nauki, sztuki, architektury czy techniki. Elementem dziedzictwa kulturowego są zabytki, w tym: zabytki ruchome, zabytki nieruchome oraz zabytki archeologiczne. Są one nie tylko cennym źródłem informacji nt. życia naszych przodków, ale również ważnym elementem rozwoju społeczno-gospodarczego, bowiem bogate i różnorodne dziedzictwo kulturowe stanowi, istotną dla rozwoju lokalnych samorządów, atrakcję turystyczną. Dziedzictwo kulturowe jest zatem fundamentem tożsamości danej społeczności, dlatego ważna jest jego ochrona w celu zachowania tego dorobku dla przyszłych pokoleń.

Obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami wynika z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przyjęty w formie uchwały program stanowi element polityki samorządowej i służy podejmowaniu działań w zakresie inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, a także promowania dziedzictwa kulturowego. Powinien być narzędziem mającym na celu eksponowanie walorów krajobrazu kulturowego, jak również wykorzystanie dorobku kulturowego na cele społeczne, gospodarcze i edukacyjne. Głównym odbiorcą programu jest lokalna społeczność, w tym właściciele i użytkownicy obiektów zabytkowych, ale także wszyscy mieszkańcy danej jednostki samorządu terytorialnego, którzy poprzez swoją działalność, wpływają na zachowanie i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego danego obszaru.

Celem opracowania **Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Wiskitki na lata 2022-2025** jest dążenie do poprawy stanu zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego, a przez to zachowanie piękna krajobrazu kulturowego. Program ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe Gminy Wiskitki. Wskazane w Programie działania są skierowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Głównymi odbiorcami niniejszego dokumentu są mieszkańcy gminy, którzy bezpośrednio odczuwają efekty jego wdrażania. Poprzez działania edukacyjne, realizacja Programu może budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości oraz zacieśnia procesy integracyjne w społeczności lokalnej.

Reasumując, przedmiotem niniejszego opracowania jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych gminy Wiskitki, a celem jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami.

2. Podstawa prawna opracowania programu opieki nad zabytkami

Podstawą prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i opracowania programu opieki nad zabytkami jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840). Ustawa określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków.

Ustawa wprowadza obowiązek sporządzania programów przez samorządy, zarówno na szczeblu wojewódzkim, powiatowym, jak i gminnym. W myśl art. 87 ustawy, programy opieki nad zabytkami opracowywane są na 4 lata i mają na celu w szczególności:

1. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
2. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
3. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
4. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
5. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
6. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z realizacji programu zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) co 2 lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki w Polsce objęte zostały ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Art. 5 Konstytucji RP brzmi: *„Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”*. Zaś w art. 6 ust. 1 Konstytucji RP czytamy: *„Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”*. Natomiast art. 86 Konstytucji RP wskazuje, że *„każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie”*.

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest wspomniana ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840). Ustawa określa m.in. przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi. Zgodnie z art. 3 ww. ustawy zabytek to *„nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”*. Zabytki dzielą się na trzy zasadnicze grupy:

- zabytki nieruchome – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości;
- zabytki ruchome – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych;
- zabytki archeologiczne – zabytki nieruchome, będące powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożone z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytki ruchome, będące tym wytworem.

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. Zadania publiczne o charakterze ponadgminnym określa ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2022 poz. 559 ze zm.).

Z punktu widzenia niniejszego opracowania istotne jest uwzględnienie innych uregulowań prawnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, które znajdują się w wielu obowiązujących ustawach, w tym w:

- ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2022 poz. 503 ze zm.),
- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. 2021 poz. 2351, ze zm.),

- ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2021 poz. 1973 ze zm.),
- ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2022 poz. 916 ze zm.),
- ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. 2021 poz. 1899 ze zm.),
- ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. 2020 poz. 194),
- ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. 2022 poz. 1327).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. 2022 poz. 385),
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. 2019 poz. 1479 ze zm.).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. 2020 poz. 164 ze zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2019-2022

Dokument stanowi załącznik do uchwały nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. (poz. 808). Głównym celem projektu Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022 jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami, poprzez realizację trzech celów szczegółowych, podzielonych na następujące kierunki działań:

Cel szczegółowy 1: „Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego”:

1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym;
2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym;

Cel szczegółowy 2: „Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami”:

- 1) Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami;
- 2) Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego;

Cel szczegółowy 3: „Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa”:

1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości;
2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

Cele Gminy Wiskitki w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego są spójne z celami na szczeblu krajowym i wpisują się przede wszystkim w cel strategiczny 2 i 3 oraz wzmacniają realizację kierunków działań w nich zawartych.

STRATEGIA ROZWOJU KAPITAŁU SPOŁECZNEGO (WSPÓŁDZIAŁANIE, KULTURA, KREATYWNOŚĆ) 2030

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 stanowi kontynuację i aktualizację przyjętej przez Radę Ministrów w dniu 26 marca 2013 r. Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 i jest jednym z instrumentów realizacji Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju oraz jedną z dziewięciu horyzontalnych zintegrowanych strategii rozwoju.

Projekt Strategii zakłada trzy cele szczegółowe, które obejmują:

1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne poprzez: usprawnienie mechanizmów wspierania i współpracy instytucji publicznych z obywatelami, rozwój i wzmacnianie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej.
2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich poprzez: tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze, ochronę dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury, digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury, umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę, wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.
3. Wzmocnienie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju przez sektory kultury i kreatywne poprzez: wzrost udziału sektorów kreatywnych w rozwoju gospodarczym kraju, rozwój kompetencji zawodowych na potrzeby branż kreatywnych, wzmocnienie potencjału kreatywnego społeczeństwa.

Założenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Wiskitki na lata 2022-2025 wpisują się w cele i założenia przyjęte w powyższym Dokumencie, głównie poprzez realizację celu szczegółowego 2.

4.2. Relacje programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 2030+

Dokument przyjęty został uchwałą nr 72/22 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24 maja 2022 r.

Celem głównym określonym w Strategii Rozwoju Województwa jest zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez trwały i zrównoważony przestrzennie rozwój województwa, służący wzrostowi znaczenia regionu w Europie i na świecie, przy poszanowaniu zasobów środowiska.

Do osiągnięcia powyższych założeń wyznaczono następujące cele strategiczne w poszczególnych obszarach:

- Gospodarka: Konkurencyjne i innowacyjne Mazowsze,
- Dostępność: Dostępne i mobilne Mazowsze,
- Środowisko i Energetyka: Zielone, niskoemisyjne Mazowsze,
- Społeczeństwo: Mazowsze zintegrowane społecznie,
- Kultura i dziedzictwo: Mazowsze bogate kulturowo.

Program opieki nad zabytkami dla Gminy Wiskitki wpisuje się głównie w obszar Kultura i dziedzictwo, w cel strategiczny Mazowsze bogate kulturowo, który zakłada wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju województwa i poprawy jakości życia. W jego ramach określone zostały takie kierunki działań jak m.in. ochrona i wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego, wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego, potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju gospodarczego i promocji województwa czy upowszechnianie kultury i twórczości. W związku z powyższym oba dokumenty są ze sobą zgodne.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego został uchwalony przez Sejmik Województwa Mazowieckiego uchwałą nr 22/18 z dnia 19 grudnia 2018 r., w sprawie *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego*.

Dokument określa cele i kierunki rozwoju regionu, wskazuje szczegółowe zasady organizacji przestrzennej województwa oraz formułuje kierunki polityki przestrzennej. Stanowi element systemu planowania przestrzennego i pełni w nim funkcję koordynacyjną między planowaniem krajowym a planowaniem lokalnym. W Planie zagospodarowania przestrzennego określone zostały działania w zakresie kształtowania systemu ochrony dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazu kulturowego, które zostały wzięte pod uwagę podczas opracowywania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Reasumując, zapisy i założenia zawarte w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego zostały uwzględnione w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Wiskitki.

STRATEGIA ROZWOJU POWIATU ŻYRARDOWSKIEGO NA LATA 2015-2025

Strategia przyjęta została uchwałą nr X/57/15 Rady Powiatu żyrardowskiego z dnia 24 września 2015 r. Strategia jest podstawowym dokumentem planistycznym Powiatu, mającym charakter nadrzędny w stosunku do innych aktów planowania. Tworzy ramy dla branżowych programów i projektów realizacyjnych Powiatu, tym samym dając możliwości wykorzystania lokalnych zasobów infrastrukturalnych, gospodarczych, społecznych i środowiskowych oraz potencjału partnerów mogących mieć wpływ na rozwój społeczny i gospodarczy Powiatu.

Wizja powiatu brzmi: Powiat Żyrardowski przyjaznym miejscem do życia i rozwoju oraz bezpiecznym obszarem o nowoczesnej infrastrukturze i czystym środowisku.

W dokumencie wyznaczono następujące dwa cele strategiczne:

- Rozwój społeczny i gospodarczy Powiatu Żyrardowskiego,
- Podniesienie jakości życia mieszkańców Powiatu Żyrardowskiego.

Program opieki nad zabytkami dla Gminy Wiskitki wpisuje się cel strategiczny: Podniesienie jakości życia mieszkańców Powiatu Żyrardowskiego, a dokładniej w wyznaczony w jego ramach kierunek rozwoju: Rozwój infrastruktury społecznej powiatu żyrardowskiego. Zakłada on m.in. wzmocnienie spójności społecznej powiatu, co można osiągnąć poprzez zapewnienie właściwej opieki, ochrony i modernizacji obiektów zabytkowych oraz sprawnej administracji i promocji w zakresie dóbr kultury i dziedzictwa lokalnego. Mając powyższe na uwadze, należy stwierdzić, że realizacja Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Wiskitki jest spójna z założeniami strategicznymi powiatu i dokumenty te przyczynią się do zachowania walorów kulturowych na terenie powiatu żyrardowskiego.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie Gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

STRATEGIA ROZWOJU GMINY WISKITKI NA LATA 2017-2022

Strategia przyjęta została uchwałą nr 6/XXVIII/17 Rady Gminy Wiskitki z dnia 3 marca 2017 r.

Celem nadrzędnym rozwoju Gminy wyznaczonym w dokumencie jest: „*stwarzanie warunków do harmonijnego rozwoju gospodarczego i społecznego Gminy poprzez wyzyskanie atutu położenia oraz jej walorów przyrodniczych*”.

Strategia wyznacza następujące cele strategiczne:

- I. Poprawa jakości świadczonych usług społecznych i administracyjnych,
- II. Rozwój infrastruktury technicznej na terenie Gminy,
- III. Rozwój turystyki na terenach atrakcyjnych pod względem przyrodniczym,

- IV. Wykorzystanie atutu położenia na rzecz pozyskania inwestorów zewnętrznych oraz rozwoju przedsiębiorczości wśród lokalnej społeczności,
- V. Podejmowanie działań zmierzających do aktywizacji społeczności lokalnej,
- VI. Poprawa warunków życia ludności,
- VII. Ochrona środowiska naturalnego.

Program opieki nad zabytkami dla Gminy Wiskitki wpisuje się głównie w cel strategiczny III. Rozwój turystyki na terenach atrakcyjnych pod względem przyrodniczym, w ramach którego wyznaczono m.in. usprawnienie procesu prowadzenia polityki gruntowej i zagospodarowania obszarów o walorach rekreacyjno-turystycznych oraz rewitalizację terenów przemysłowych i przyległych do obiektów objętych ochroną konserwatorską. Wobec powyższego oba dokumenty są ze sobą spójne.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY WISKITKI DO ROKU 2023

Lokalny Program Rewitalizacji przyjęty został uchwałą nr 65/XLIX/18 Rady Gminy Wiskitki z dnia 17 października 2018 r.

Celem nadrzędnym LPR jest wyprowadzenie obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego.

Dokument wyznacza następujące cele strategiczne:

- Integracja społeczna mieszkańców w różnym wieku oraz z różnych grup społecznych - ograniczenie wykluczenia społecznego w obszarze rewitalizacji,
- Aktywizacja zawodowa mieszkańców i poprawa sytuacji na rynku pracy, a także poprawa jakości kształcenia dzieci i młodzieży w obszarze rewitalizacji,
- Bezpieczna, dostępna i funkcjonalna przestrzeń publiczna obszaru rewitalizacji,
- Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Wiskitki na lata 2022-2025 jest spójny z Lokalnym Programem Rewitalizacji. Na obszarze wyznaczonym do rewitalizacji zlokalizowane są obiekty zabytkowe o dużej wartości kulturowej, które wymagają zabezpieczenia poprzez przeprowadzanie działań konserwatorskich oraz szerszego udostępnienia mieszkańcom na cele społeczne.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WISKITKI

Ostatnia zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wiskitki została przyjęta uchwałą nr 19/XXVII/21 Rady Miasta i Gminy Wiskitki z dnia 26 lutego 2021 r. Dokument ten określa kierunki działań w zakresie różnych funkcji działalności Gminy, w tym m.in. funkcji kulturowych. W Studium wskazano obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Przedsięwzięcia planowane w Programie opieki nad zabytkami dla Gminy Wiskitki są spójne ze założeniami Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i określonymi w nim kierunkami dotyczącymi rozwoju i zagospodarowania przestrzennego Gminy Wiskitki, szczególności z zakresu ochrony wartości kulturowych.

Wobec powyższego należy stwierdzić, że Program opieki nad zabytkami dla Gminy Wiskitki jest spójny ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wiskitki.

MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Gmina Wiskitki prężnie działa w obszarze opracowywania planów zagospodarowania przestrzennego, czego wyrazem jest przyjęte 38, obecnie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Wykaz obowiązujących mpzp zamieszczono w tabeli poniżej.

Tabela 1. Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na obszarze gminy oraz zapisy odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (stan na październik 2021 r.)

Lp.	Obszar	Uchwała	Zapisy odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej
1	2	3	4
1.	część miejscowości Jesionka	zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 34 Rady Gminy Wiskitki z dnia 16 listopada 1995 roku w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Wiskitki /Dz. Urz. Woj. Skierniewickiego z dnia 11.12.1995 r. nr 18 poz. 148/;	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
2.	części miejscowości Franciszków, Jesionka, Oryszew Osada, Różanów, Stare Kozłowice	zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 19/96/5 Rady Gminy Wiskitki z dnia 1996-08-19 w sprawie zatwierdzenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki /Dz. Urz. Woj. Skierniewickiego z 1996 r. nr 24 poz. 167/;	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
3.	osiedla "Jesionka"	zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 20/96/5 Rady Gminy Wiskitki z dnia 1996-08-19 w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego dla obszaru osiedla "Jesionka" wieś Jesionka gminy Wiskitki /Dz. Urz. Woj. Skierniewickiego nr 24 z dnia 3.10.1996 r. poz. 168/;	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
4.	miejscowość Jesionka	zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 27/97/5 Rady Gminy Wiskitki z dnia 1997-11-27 w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki (dot. wsi Jesionka) /Dz. Urz. Woj. Skierniewickiego z 1998 r. nr 3 poz. 21/;	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
5.	miejscowość Łubno i Franciszków	zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 28/97/5 Rady Gminy Wiskitki z dnia 27 listopada 1997 roku w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki (dot. wsi Łubno i Franciszków) /Dz. Urz. Woj. Skierniewickiego z 1998 r. nr 3 poz. 22/;	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
6.	miejscowość Franciszków	zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 29/97/5 Rady Gminy Wiskitki z dnia 1997-11-27 w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki (dot. wsi Franciszków) /Dz. Urz. Woj. Skierniewickiego z 1998 r. nr 3 poz. 23/;	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
7.	miejscowość Franciszków, Jesionka, Tomaszew	zmiana planu uchwałą nr 30/97/5 Rady Gminy Wiskitki z dnia 1997-11-27 w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki (dot. wsi Franciszków, Jesionka, Tomaszew) /Dz. Urz. Woj. Skierniewickiego z 1998 r. nr 3 poz. 24/;	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
8.	część miejscowości Guzów, Babskie Budy, Franciszków, Popielarnia, Tomaszew, Kamionka	zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 1/98/1 Rady Gminy Wiskitki z dnia 06 marca 1998 roku w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki /Dz. Urz. Woj. Skierniewickiego nr 6 poz. 54 z 1998 r./ dot. obszaru części miejscowości Guzów, Babskie Budy, Franciszków, Popielarnia, Tomaszew, Kamionka;	§ 2. 1.1. Wieś Guzów ZP,UK - teren przeznaczony pod urządzenie skweru z zielenią parkową i pomnikiem 600-lecia Guzowa. Przy drogach 2TDMR111 i 39TDG - zieleń niska, przy granicy z terenem B18UH,UG i B17ZP,UK. W możliwość posadzenia wysokich drzew. Na terenie skweru można wydzielić piesze alejki. Głównym akcentem ma być gład narzutowy z napisem upamiętniającym 600-lecie Guzowa usytuowany na środku skweru. Ogrodzenie skweru - ażurowe max. wysokości 0,8 m estetyczne i nie agresywne. Projekt zagospodarowania terenu oraz projekt ogrodzenia należy uzgodnić z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. 1.2. Wieś Miedniewice

Lp.	Obszar	Uchwała	Zapisy odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej
1	2	3	4
			Na działce Nr 313 przed przystąpieniem do realizacji inwestycji należy przeprowadzić sondaże archeologiczne w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. 1.7. Wieś Tomaszów RL - teren lasów, ustalenia odnośnie zagospodarowania jak dla terenu o symbolu RL we wsi Franciszków. W trakcie prowadzenia prac ziemnych wymagane są nadzory archeologiczne w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
9.	część miejscowości Guzów, Wiskitki	zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 9/98/2 Rady Gminy Wiskitki z dnia 1998-04-17 w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki /Dz. Urz. Woj. Skierniewickiego nr 9 poz. 82 z 1998 r./ dot. obszaru części miejscowości Guzów, Wiskitki;	Ze względu na położenie na obszarze osady z epoki rzymskiej wszelkie prace inwestycyjne w terenie oraz wykopy należy prowadzić pod nadzorem archeologicznym, w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
10.	część miejscowości Jesionka	plan zatwierdzony uchwałą nr 20/99/2 Rady Gminy Wiskitki z dnia 1999-03-25 w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z 1 lipca 1999 r. nr 54 poz. 2033/ dot. obszaru części miejscowości Jesionka;	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
11.	część miejscowości Nowa Wieś, Jesionka, Wola Miedniewska, Nowe Kozłowice, Starowiskitki Parcel	plan zatwierdzony uchwałą nr 68/99/8 Rady Gminy Wiskitki z dnia 1999-12-30 w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dnia 09 marca 2000 r. nr 34 poz. 232) dot. obszaru części miejscowości Nowa Wieś, Jesionka, Wola Miedniewska, Nowe Kozłowice, Starowiskitki Parcel;	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
12.	część miejscowości Antoniew, Morgi, Kamionka, Hipolitów, Popielarnia, Nowa Wieś	zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 69/99/8 Rady Gminy Wiskitki z dnia 30 grudnia 1999 roku w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki i zmiany miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego osiedla budownictwa jednorodzinnego we wsi Jesionka (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z 2000 r. nr 34 poz. 233) dot. obszaru części miejscowości Antoniew, Morgi, Kamionka, Hipolitów, Popielarnia, Nowa Wieś;	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
13.	część miejscowości Stare Kozłowice, Miedniewice, Józefów, Morgi	zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 21/01/4 Rady Gminy Wiskitki z dnia 2001-06-28 w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z 2001 r. nr 167 poz. 2553/ dot. obszaru części miejscowości Stare Kozłowice, Miedniewice, Józefów, Morgi;	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
14.	część miejscowości Antoniew, Czerwona Niwa Parcel, Nowa Wieś, Smolarnia	zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 22/01/4 Rady Gminy Wiskitki z dnia 2001-06-28 w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z 2001 r. nr 169 poz. 2554/ dot. obszaru części miejscowości Antoniew, Czerwona Niwa Parcel, Nowa Wieś, Smolarnia;	§ 6. 3) Wieś Nowa wieś Ze względu na lokalizację wczesno-średniowiecznej osady na tym terenie należy przeprowadzić sondaże archeologiczne pod nadzorem Woj. Konserwatora przed przystąpieniem do zalesiania w/w terenu.
15.	część miejscowości Wiskitki, Jesionka, Nowe Kozłowice, Miedniewice, Smolarnia, Prościeniec	zmiana planu zatwierdzona Uchwałą nr 43/01/9 Rady Gminy Wiskitki z dnia 2001-12-04 w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z 2001 r. nr 275 poz. 7593/ dot. obszaru części miejscowości Wiskitki, Jesionka, Nowe Kozłowice, Miedniewice, Smolarnia, Prościeniec;	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>

Lp.	Obszar	Uchwała	Zapisy odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej
1	2	3	4
16.	miejscowość Jesionka – osiedle „Pod lasem”	zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 44/01/9 Rady Gminy Wiskitki z dnia 4 grudnia 2001 roku w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki dot. wsi Jesionka – osiedle „Pod lasem” /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z 18 grudnia 2001 r. nr 275 poz. 7594/;	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
17.	miejscowość Działki	zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 45/01/9 Rady Gminy Wiskitki z dnia 4 grudnia 2001 roku w sprawie zmiany miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego terenu budownictwa jednorodzinnego we wsi Działki /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z 18 grudnia 2001 r. nr 275, poz. 7595/;	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
18.	część miejscowości Antoniew, Działki, Nowy Drzewicz, Franciszków Wiskitki, Jesionka, Stare Kozłowice, Sokule, Tomaszew	zmiana planu zatwierdzona Uchwałą nr 21/02/3 Rady Gminy Wiskitki z dnia 27 czerwca 2002 roku w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki oraz w sprawie zmiany miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego terenu budownictwa jednorodzinnego we wsi Działki /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 20.09.2002 r. nr 247 poz. 6301/ dot. obszaru części miejscowości Antoniew, Działki, Nowy Drzewicz, Franciszków Wiskitki, Jesionka, Stare Kozłowice, Sokule, Tomaszew;	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
19.	część miejscowości Antoniew, Działki, Franciszków, Popielarnia, Józefów, Prościeniec, Tomaszew	zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 7/03/1 Rady Gminy Wiskitki z dnia 30 stycznia 2003 roku w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki oraz w sprawie zmiany miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego terenu budownictwa jednorodzinnego we wsi Działki /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z 2003 r. nr 79 poz. 2072/ dot. obszaru części miejscowości Antoniew, Działki, Franciszków, Popielarnia, Józefów, Prościeniec, Tomaszew	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
20.	miejscowość Józefów	zmiana planu zatwierdzona Uchwałą nr 9/XXXIII/06 Rady Gminy Wiskitki z dnia 27 kwietnia 2006 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki, dot. obszaru wsi Józefów /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 21.07.2006 r. nr 141 poz. 4667/;	§ 4. 13. Plan ustala ochronę zabytków archeologicznych (stanowiska archeologiczne) w formie stref ochrony konserwatorskiej dla zabytków archeologicznych, określonych na rysunku planu specjalnym symbolem. Na obszarze w/w stref plan ustala: a) Obowiązek uzyskania przez inwestora od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - przed wydaniem pozwolenia na budowę lub zgłoszeniem właściwemu organowi - uzgodnienia wszelkich planowanych budów obiektów budowlanych oraz robót budowlanych wiążących się z wykonaniem prac ziemnych, b) Obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków poszukiwania, rozpoznania i wydobywania kopalin oraz budowy urządzeń wodnych i regulacji wód, c) Obowiązek przeprowadzenia (na koszt osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej zamierzającej finansować roboty budowlane) badań archeologicznych oraz wykonania dokumentacji, d) Przed rozpoczęciem badań archeologicznych wymagane jest uzyskania od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków pozwolenia na ich prowadzenie.
21.	miejscowość Miedniewice	zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 10/XXXIII/06 Rady Gminy Wiskitki z dnia 27 kwietnia 2006 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki, dot. obszaru wsi Miedniewice /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 21.07.2006 r. nr 141 poz. 4668/;	§ 4. 13. Na obszarze objętym planem znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków chronione na podstawie przepisów odrębnych i określone na rysunku planu specjalnym symbolem: – zespół klasztorny poreformacki (czas powstania 1692-1748 r.), w skład którego wchodzi kościół poreformacki (ob. parafialny) p.w. Nawiedzenia NMP i św. Józefa, klasztor, krużganki, ogrodzenie z bramą - zespół wpisany do rejestru zabytków

Lp.	Obszar	Uchwała	Zapisy odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej
1	2	3	4
			decyzją nr 348139 z 02.1 1.1962 r., (dz. o nr ew. 51 3, – cmentarz przykościelny - dec. nr 983 z 17.1 1.1994 r., (dz. o nr ew. 513), W przypadku wystąpienia konieczności prowadzenia robót budowlanych obiektów wpisanych do rejestru zabytków należy przed uzyskaniem pozwolenia na budowę, uzyskać pozwolenie na prowadzenie w/w robót od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. 14. Plan wskazuje obiekty wpisane do wojewódzkiej ewidencji konserwatorskiej, które na rysunku planu zostały określone specjalnym symbolem: – dworek, ob. dom mieszkalny, lata 20-te XX w., (dz. o nr ew. 516), – kapliczka przydrożna z 1868 r. (dz. o nr ew. 346), a) Prace budowlane dotyczące obiektów będących w ewidencji konserwatorskiej powinny się ograniczyć do robót renowacyjnych i rekonstrukcyjnych. Przy pracach wykończeniowych należy używać materiałów stosowanych w użytych rozwiązaniach. b) W przypadku złego stanu technicznego plan dopuszcza rozbiórkę obiektów będących w ewidencji konserwatorskiej po uprzednim uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. 15. Plan ustala ochronę zabytków archeologicznych (stanowiska archeologiczne) w formie stref ochrony konserwatorskiej dla zabytków archeologicznych określonych na rysunku planu specjalnym symbolem. Na obszarze w/w stref plan ustala: a) Obowiązek uzyskania przez inwestora od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - przed wydaniem pozwolenia na budowę lub zgłoszeniem właściwemu organowi - uzgodnienia wszelkich planowanych budów obiektów budowlanych oraz robót budowlanych wiążących się z wykonaniem prac ziemnych. b) Obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków poszukiwania, rozpoznania i wydobywania kopalin oraz budowy urządzeń wodnych i regulacji wód. c) Obowiązek przeprowadzenia (na koszt osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej zamierzającej finansować roboty budowlane) badań archeologicznych oraz wykonania dokumentacji. d) Przed rozpoczęciem badań archeologicznych wymagane jest uzyskania od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków pozwolenia na ich prowadzenie.
22.	miejsowości Łubno	zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 32/III/07 Rady Gminy w Wiskitkach z dnia 24 sierpnia 2007 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki dot. obszaru miejscowości Łubno /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego nr 253 z 2007 r. poz. 7475/;	§ 4. 14. Ustala się ochronę zabytków archeologicznych (stanowiska archeologiczne) w formie stref ochrony konserwatorskiej dla zabytków archeologicznych, określonych na rysunku planu specjalnym symbolem. Na obszarze w/w stref plan ustala: e) Obowiązek uzyskania przez inwestora od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - przed wydaniem pozwolenia na budowę lub zgłoszeniem właściwemu organowi - uzgodnienia wszelkich planowanych budów obiektów budowlanych oraz robót budowlanych wiążących się z wykonaniem prac ziemnych, f) Obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków poszukiwania, rozpoznania i wydobywania kopalin oraz budowy urządzeń wodnych i regulacji wód, g) Obowiązek przeprowadzenia (na koszt osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej zamierzającej finansować roboty budowlane) badań archeologicznych oraz wykonania dokumentacji,

Lp.	Obszar	Uchwała	Zapisy odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej
1	2	3	4
			h) Przed rozpoczęciem badań archeologicznych wymagane jest uzyskania od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków pozwolenia na ich prowadzenie.
23.	miejsowość Wiskitki	zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 28/XV/08 Rady Gminy Wiskitki z dnia 04.07.2008 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki, dot. obszaru miejscowości Wiskitki /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 08.11.2008 r. nr 191 poz. 6938/;	§ 5. 18. Plan wskazuje obiekty i obszary zabytkowe wpisane do rejestru zabytków (ochrona na podstawie przepisów szczególnych): • zespół kościelny p.w. Wszystkich Świętych, XVI – XIX w. nr dec. 998, data wpisu 25.11.1996, (działki o nr ew. 372), • cmentarz z I wojny światowej (żołnierzy rosyjskich), nr rej.:922 z 21.12.1992, (działki o nr ew. 653), • obszar ochrony zabytkowych wartości przestrzennych (zespół dawnego rynku i kościoła), historycznych (rozplanowanie miasta), ekspozycji obiektów zabytkowych oraz obserwacji archeologicznej w formie ścisłej ochrony konserwatorskiej oznaczonej na rysunku planu symbolem – nr rej. 788, wpis z dnia 5.04.1988 r. a) Wszelkie roboty budowlane przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru wymagają uzyskania pozwolenia na prowadzenie robót od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, b) W strefie ścisłej ochrony konserwatorskiej plan ustala następujące wymogi lokalizowania tablic i urządzeń reklamowych: – formy reklamowe można lokalizować w strefie parteru budynku, – reklama nie może dominować nad formą architektoniczną obiektu, na którym jest umieszczona, – zabrania się lokalizowania reklam wolnostojących przy Pl. Wolności. c) W strefie ścisłej ochrony konserwatorskiej zakazuje się stosowania okładzin ściennych typu „siding”. d) W zakresie kolorystyki elewacji budynków zlokalizowanych przy Pl. Wolności w strefie ścisłej ochrony konserwatorskiej oraz na terenie oznaczonym na rysunku planu symbolem 1MW/U plan ustala stosowanie pastelowych odcieni kolorów. e) Zamiany w zagospodarowaniu przestrzennym w granicach strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej wymagają uzgodnienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. 19. Plan ustala ochronę obiektów wpisanych do wojewódzkiej ewidencji konserwatorskiej: • ul. Cegielnia: – dom nr 3, mur., I 20- te XX w., (dz. o nr ew. 396), – dom nr 4, mur. I 20- te XX w., (dz. o nr ew. 770), • ul. Guzowska: – dom nr 14, mur., ok. 1920 r., (dz. o nr ew. 216), • ul. Kościuszki: – dom nr 2, drewn., k. XIX w., (dz. o nr ew. 436), – kapliczka, mur., 1 poł. XIX w., (dz. o nr ew. 742), • ul. Ogrodowa: – dom nr 21, mur., 1903 r., (dz. o nr ew. 420), • ul. Pańska: – dom nr 14, mur., ok. 1920 r., (dz. o nr ew. 357/1), • ul. Strażacka: – dom nr 14, mur., ok.1920r., (dz. o nr ew. 287), • Pl. Wolności: – dom nr 2, drewn., k. XIX w., (dz. o nr ew. 400), – dom nr 7, mur., pocz. XX w., (dz. o nr ew. 388),

Lp.	Obszar	Uchwała	Zapisy odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej
1	2	3	4
			– dom nr 35, mur., 1881 r., (dz. o nr ew. 375), – szkoła, mur. poł. XIX w., (dz. o nr ew. 374), – koszary wojskowe, Pl. Wolności nr 9, mur., ok. 1900 r., (dz. o nr ew. 387), • ul. Żyrardowska: – zespół młyna motorowego, ul. Żyrardowska nr 26, (dom, młyn) mur., 1912 r., (dz. o nr ew. 365), – kapliczka przy drodze do Błonia, mur., k. XVIII, (dz. o nr ew. 118/1), a) Prace budowlane dotyczące obiektów będących w ewidencji konserwatorskiej powinny się ograniczyć do robót renowacyjnych i rekonstrukcyjnych. Przy pracach wykończeniowych należy używać, w miarę możliwości, materiałów stosowanych w rozwiązaniach pierwotnych, b) W przypadku złego stanu technicznego plan dopuszcza rozbiórkę obiektów będących w ewidencji konserwatorskiej po wcześniejszym wykonaniu dokumentacji obiektu (karta ewidencyjna, dokumentacja fotograficzna) w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, c) Plan ustala ochronę zabytków archeologicznych (stanowiska archeologiczne) w formie stref ochrony konserwatorskiej dla zabytków archeologicznych. Na obszarze w/w stref plan ustala: i) Obowiązek uzyskania przez inwestora od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - przed wydaniem pozwolenia na budowę lub zgłoszeniem właściwemu organowi - uzgodnienia wszelkich planowanych budów obiektów budowlanych oraz robót budowlanych wiążących się z wykonaniem prac ziemnych, j) Obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków poszukiwania, rozpoznania i wydobywania kopalin oraz budowy urządzeń wodnych i regulacji wód, k) Obowiązek przeprowadzenia (na koszt osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej zamierzającej finansować roboty budowlane) badań archeologicznych oraz wykonania dokumentacji, l) Przed rozpoczęciem badań archeologicznych wymagane jest uzyskania od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków pozwolenia na ich prowadzenie.
24.	część miejscowości Działki	zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 13/XXXI/14 Rady Gminy Wiskitki z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Wiskitki dotyczącego części miejscowości Działki /Dz. Urz. Województwa Mazowieckiego z dnia 03 czerwca 2014 r. poz. 5588/;	§ 22. 1. Plan ustala ochronę zabytków archeologicznych (stanowisko archeologiczne nr ew. AZP 60/60-77) w formie strefy ochrony konserwatorskiej w granicach zgodnych z oznaczeniem na rysunku planu, określonym specjalnym symbolem i oznaczonym numerem 60/60-77 na zasadach określonych w przepisach odrębnych. 2. Na terenie objętym planem nie występują obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków lub będące pod ochroną konserwatorską i inne obiekty uznane za dobra kultury współczesnej (w rozumieniu przepisów odrębnych).
25.	część miejscowości Wiskitki – fragment obszaru położony od strony północnej autostrady A2	zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 26/VIII/15 Rady Gminy Wiskitki z dnia 27 maja 2015 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki, obejmującego część miejscowości Wiskitki – fragment obszaru położony od strony północnej autostrady A2 /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 10.09.2015 r. poz. 7522/;	§ 25. 1. Ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: 1) Plan ustala ochronę zabytku archeologicznego (stanowisko archeologiczne nr ew. AZP 59-60/31) w formie strefy ochrony konserwatorskiej w granicach zgodnych z oznaczeniem na rysunku planu, określonym specjalnym symbolem i oznaczonym numerem: 59-60/31 na zasadach określonych w przepisach odrębnych. 2) Na terenach położonych w granicach strefy, o której mowa w ust. 1 roboty ziemne lub zmiana charakteru dotychczasowej działalności, które mogą doprowadzić do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego wymagają postępowania na zasadach określonych w przepisach odrębnych z zakresu ochrony zabytków

Lp.	Obszar	Uchwała	Zapisy odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej
1	2	3	4
26.	fragment miejscowości Wiskitki	zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 47/XI/15 Rady Gminy Wiskitki z dnia 23.09.2015 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki obejmującego fragment miejscowości Wiskitki /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 04.11.2015 r. poz. 8748/;	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
27.	obszar działki ew. 333/4 w miejscowości Wiskitki	zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 48/XI/15 Rady Gminy Wiskitki z dnia 23.09.2015 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki w obszarze działki ew. 333/4 w miejscowości Wiskitki /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 04.11.2015 r. poz. 8748/;	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
28.	fragment miejscowości Guzów (w części obrębów geodezyjnych Guzów Cukrownia, Guzów PGR i Guzów) obszar II	plan zatwierdzony uchwałą nr 15/XXIX/17 Rady Gminy Wiskitki z dnia 31 marca 2017 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki obejmującego fragment miejscowości Guzów (w części obrębów geodezyjnych Guzów Cukrownia, Guzów PGR i Guzów) obszar III /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego 2017 r. poz. 4745/;	§ 20. - Na terenie objętym planem występuje zabytek archeologiczny. Plan ustala ochronę zabytku archeologicznego (stanowisko archeologiczne nr ewid. AZP 59-60/85) w formie strefy ochrony konserwatorskiej, określonej na rysunku planu symbolem i oznaczonej numerem 59-60/85, postępowanie na zasadach określonych w przepisach odrębnych z zakresu ochrony zabytków, - W granicach planu nie występują obiekty uznane za dobra kultury współczesnej, - W granicach planu występują tereny i obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków lub będące pod ochroną konserwatorską (w rozumieniu przepisów odrębnych z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami: - w rejestrze zabytków: - otoczenie zespołu pałacowo-parkowego – nr rej. A-742, dec. nr 895/2006 z 12.05.2006 r., - układ ruralistyczny Guzowa – nr rej. A – 1353 z dnia 14.10.2016 r. - w ewidencji zabytków: - budynek gospodarczy w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią z 4 ćw. XVIII w. przy ul. Ogińskiego; - budynek gospodarczy w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią z 4 ćw. XVIII w. przy ul. Łubieńskich; - dom w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią z 4 ćw. XVIII w. przy ul. Ogińskiego 11; - dom w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią z 4 ćw. XVIII w. przy ul. Ogińskiego 4; - dom w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią z 4 ćw. XVIII w. przy ul. Ogińskiego 6; - dom w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią z 4 ćw. XVIII w. przy ul. Ogińskiego 8; - dom w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią z 4 ćw. XVIII w. przy ul. Ogińskiego 12; - dom w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią z 4 ćw. XVIII w. przy ul. Ogińskiego 14; - szkoła w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią z 4 ćw. XVIII w. przy ul. Łubieńskich 2; - warsztat w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią z 4 ćw. XVIII w. przy ul. Fabrycznej 1; - willa w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią z ok. 1920 r. przy ul. Łubieńskich 15A; - dom mieszkalny w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią z ok. 1920 r. przy ul. Łubieńskich 17.

Lp.	Obszar	Uchwała	Zapisy odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej
1	2	3	4
			4. Ustala się ochronę otoczenia zespołu pałacowo – parkowego oraz układu ruralistycznego Guzowa wpisanych do rejestru zabytków, w granicach których zagospodarowanie powinno być zgodne z przepisami odrębnymi z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. 5. Ustala się zachowanie i ochronę istniejących obiektów będących w ewidencji zabytków, z możliwością przeprowadzania remontów, przebudowy i rozbudowy, pod warunkiem zachowania podstawowych parametrów bryły, zasad kompozycji i wystroju elewacji oraz zgodnie z przepisami odrębnymi. 6. Plan ustala ochronę wartości widokowych historycznego założenia pałacowo-parkowego. Ustala się przeznaczenie poszczególnych terenów, które nie przyczyni się do degradacji przestrzeni wokół założenia pałacowo-parkowego. Nie dopuszcza się lokalizacji inwestycji uciążliwych i niebezpiecznych dla środowiska, a także dla obiektów zabytkowych. Nowa zabudowa powinna zachować wysoki standard rozwiązań architektonicznych, powinna być podporządkowana charakterowi miejsca i podkreślać jego prestiż. 7. Szczegółowe ustalenia dla poszczególnych terenów, na których znajdują się w/w obiekty lub obszary określone są w Dziale II niniejszej uchwały. § 22. Granice i sposoby zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie ustalonych na podstawie odrębnych przepisów, w tym terenów górniczych, a także obszarów szczególnego zagrożenia powodzią oraz obszarów osuwaniem się mas ziemnych. 1. 1. W granicach obszaru planu występują obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków i będące pod ochroną konserwatorską w rozumieniu przepisów odrębnych z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Zagospodarowanie zgodnie z ustaleniami planu i przepisami odrębnymi z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
29.	fragment miejscowości Wiskitki i Cyganka	plan zatwierdzony uchwałą nr 35/XXXIV/17 Rady Gminy Wiskitki z dnia 28 lipca 2017 roku w sprawie zatwierdzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Wiskitki obejmującego fragment miejscowości Wiskitki i Cyganka /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 08.08.2017 r. poz. 6583/;	§ 17. 1. Plan ustala ochronę zabytków archeologicznych w formie stref ochrony konserwatorskiej w granicach zgodnych z oznaczeniem na rysunku planu, określonych specjalnym symbolem i oznaczonym numerami: 59-60/17, 59-60/18, 59-60/29, 59-60/32 na zasadach określonych w przepisach dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. 2. Na terenie objętym planem nie występują obiekty będące pod ochroną konserwatora zabytków w rozumieniu przepisów z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz inne obiekty uznane za dobra kultury współczesnej.
30.	fragment miejscowości Wiskitki	plan zatwierdzony uchwałą nr 36/XXXIV/17 Rady Gminy Wiskitki z dnia 28 lipca 2017 roku w sprawie zatwierdzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Wiskitki obejmującego fragment miejscowości Wiskitki /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 08.08.2017 r. poz. 6584/;	§ 17. 1. Plan ustala ochronę zabytku archeologicznego w formie strefy ochrony konserwatorskiej w granicach zgodnych z oznaczeniem na rysunku planu, określonym specjalnym symbolem i oznaczonym numerami: 59-60/28 na zasadach określonych w przepisach dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. 2. Na terenie objętym planem nie występują inne obiekty będące pod ochroną konserwatora zabytków w rozumieniu przepisów z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz inne obiekty uznane za dobra kultury współczesnej.
31.	działki nr ew. 122/5, 122/6, 122/8, 122/9, 122/10, 122/11 oraz 122/13 w granicach ewidencyjnych miejscowości Wiskitki	plan zatwierdzony Uchwałą nr 3/XXXIX/18 Rady Gminy Wiskitki z dnia 31 stycznia 2018 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki obejmującego działki nr ew. 122/5, 122/6, 122/8, 122/9, 122/10, 122/11 oraz 122/13 w ich granicach ewidencyjnych miejscowości Wiskitki/Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 15.03.2018 r. poz. 2580/;	§ 17. 1. Plan ustala ochronę zabytku archeologicznego w formie strefy ochrony konserwatorskiej w granicach zgodnych z oznaczeniem na rysunku planu, określonym specjalnym symbolem i oznaczonym numerami: 59-60/9* na zasadach określonych w przepisach dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Lp.	Obszar	Uchwała	Zapisy odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej
1	2	3	4
			2. Na terenie objętym planem nie występują obiekty będące pod ochroną konserwatora zabytków w rozumieniu przepisów z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz inne obiekty uznane za dobra kultury współczesnej.
32.	fragment miejscowości Miedniewice	plan zatwierdzony Uchwałą nr 55/XLVI/18 Rady Gminy Wiskitki z dnia 20 sierpnia 2018 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki obejmującego fragment miejscowości Miedniewice/Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 25.10.2018 r. poz. 10074/;	§ 18. 1. Ustala się ochronę zabytku archeologicznego (stanowiska archeologicznego nr ew. AZP 60-59/42) w formie strefy ochrony konserwatorskiej, w granicach zgodnych z oznaczeniem na rysunku planu.
33.	obszar działki o nr ew. 639 w Miedniewicach	plan zatwierdzony uchwałą nr 56/XLVI/18 Rady Gminy Wiskitki z dnia 20 sierpnia 2018 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki w obszarze działki o nr ew. 639 w Miedniewicach/Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 25.10.2018 r. poz. 10075/;	§ 19. 1. Ustala się ochronę zabytku archeologicznego (stanowiska archeologicznego nr ew. AZP 60 – 65/49) w formie stref ochrony konserwatorskiej, określonej na rysunku planu specjalnym symbolem i oznaczonej numerem AZP. 2. Na terenie położonym w granicach strefy, o której mowa w ust. 1, prace ziemne lub zmiana charakteru dotychczasowej działalności, które mogą doprowadzić do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego, wymagają postępowania na zasadach określonych w przepisach z zakresu ochrony zabytków.
34.	obszar działek o nr ew. 512, 517/1, 517/2, 521/2, 547 w Miedniewicach	plan zatwierdzony uchwałą nr 57/XLVI/18 Rady Gminy Wiskitki z dnia 20 sierpnia 2018 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki w obszarze działek o nr ew. 512, 517/1, 517/2, 521/2, 547 w Miedniewicach/Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 25.10.2018 r. poz. 10076/;	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
35.	obszar fragmentu miejscowości Wiskitki położony na południe od autostrady A2 w bezpośrednim sąsiedztwie drogi powiatowej nr 4135W oraz rzeki Pisi Gągolicy	plan zatwierdzony uchwałą nr 26/VI/19 Rady Gminy Wiskitki z dnia 26 marca 2019 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki dla fragmentu miejscowości Wiskitki. /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 28.05.2019 r. poz. 6754/;	<i>Brak zapisów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</i>
36.	obszar fragmentu miejscowości Stare Kozłowice – OBSZAR I	plan zatwierdzony uchwałą nr 32/VII/19 Rady Gminy Wiskitki nr 32/VII/19 z dnia 20 maja 2019 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki obejmującego fragment miejscowości Stare Kozłowice – OBSZAR I. /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 12.07.2019 r. poz. 8784/;	§ 17. 1. Plan ustala ochronę zabytków archeologicznych w formie stref ochrony konserwatorskiej w granicach zgodnych z oznaczeniem na rysunku planu, określonych specjalnym symbolem i oznaczonych numerami: 60-60/92, 60-60/100, 60-60/101 na zasadach określonych w przepisach dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. 2. Na terenie objętym planem nie występują inne obiekty będące pod ochroną konserwatora zabytków w rozumieniu przepisów z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz inne obiekty uznane za dobra kultury współczesnej.
37.	obszar fragmentu miejscowości Prościeniec – OBSZAR I	plan zatwierdzony uchwałą nr 33/VII/19 Rady Gminy Wiskitki z dnia 20 maja 2019 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki obejmującego fragment miejscowości Prościeniec – OBSZAR I /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 05.07.2019 r. poz. 8368/.	§ 15. 1. Plan ustala ochronę zabytków archeologicznych (stanowiska archeologiczne nr ew. AZP 61- 59/8, 61~59/9) w formie stref ochrony konserwatorskiej w granicach zgodnych z oznaczeniem na rysunku planu. 2. Na terenach położonych w granicach strefy, o których mowa w ust. 1, roboty ziemne albo zmiana charakteru dotychczasowej działalności, które mogą doprowadzić do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego, wymagają przeprowadzenia postępowania na zasadach określonych w przepisach odrębnych dotyczących ochrony zabytków.

Lp.	Obszar	Uchwała	Zapisy odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej
1	2	3	4
38.	obszar fragmentu Starowiskitki	plan zatwierdzony uchwałą nr 30/XXIX/21 Rady Miasta i Gminy Wiskitki z dnia 12 kwietnia 2021 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Wiskitki obejmującego fragment miejscowości Starowiskitki w bezpośrednim sąsiedztwie autostrady A2.	§ 17. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej: 1. Plan ustala ochronę zabytków archeologicznych w formie stref ochrony konserwatorskiej w granicach zgodnych z oznaczeniem na rysunku planu, określonych specjalnym symbolem i oznaczonych numerami: 59-60/93, 59-60/96, 60-60/36, 60-60/37 na zasadach określonych w przepisach dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. 2. Na terenach położonych w granicach stref, o których mowa w ust. 1, roboty ziemne albo zmiana charakteru dotychczasowej działalności, które mogą doprowadzić do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego, wymagają przeprowadzenia postępowania na zasadach określonych w przepisach odrębnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także dotyczącymi postępowania z zabytkami w procesie budowlanym, 3. Na terenie objętym planem nie występują inne niż wymienione w ust. 1 obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków i ewidencji lub będące pod ochroną konserwatorską (w rozumieniu przepisów odrębnych z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami) i inne obiekty uznane za dobra kultury współczesnej.

Źródło: Opracowanie własne

Gmina Wiskitki jest gminą miejsko-wiejską położoną w zachodniej części województwa mazowieckiego w powiecie żyrardowskim, około 50 km w kierunku zachodnim od centrum Warszawy. Zajmuje powierzchnię około 150,94 km². Przez obszar gminy przebiega magistrała kolejowa nr 1 relacji Warszawa – Katowice i Autostrada A2 oraz przepływają następujące rzeki: Pisia Gągolina, Sucha, Sucha Nida i Wierzbianka, które należą do prawego dorzecza rzeki Bzury.

Gmina Wiskitki graniczy z:

- gminą wiejską Teresin, powiat sochaczewski, województwo mazowieckie,
- gminą wiejską Baranów, powiat grodziski, województwo mazowieckie,
- gminą wiejską Jaktorów, powiat grodziski, województwo mazowieckie,
- miastem Żyrardów, powiat żyrardowski, województwo mazowieckie,
- gminą wiejską Radziejowice, powiat żyrardowski, województwo mazowieckie,
- gminą wiejską Puszcza Mariańska, powiat żyrardowski, województwo mazowieckie,
- gminą wiejską Bolimów, powiat skierniewicki, województwo łódzkie,
- gminą wiejską Nowa Sucha, powiat sochaczewski, województwo łódzkie.

1. grodziski
2. legionowski
3. pruszkowski
4. warszawski zachodni
5. nowodworski

23

Zamierzenia rozwojowe Gminy Wiskitki związane są przede wszystkim z rozbudową infrastruktury wokół powstałej autostrady A2 i jednym z węzłów komunikacyjnych, który znajduje się w Wiskitkach. Również przez teren gminy Wiskitki przebiega nowa obwodnica miasta Żyrardów. Obie drogi są ze sobą połączone bezkolizyjnym węzłem w miejscowości Wiskitki.¹

Ponadto w ostatnich dekadach na obszarze gminy widoczny jest znaczny rozwój osadnictwa i wzrost liczby ludności, co wpływa na powolne przekształcanie funkcji jednostki z gminy rolniczej w obszar podmiejski. Szczególnie widoczny jest rozwój funkcji usługowych w Wiskitkach oraz w jej okolicach.

5.2.1. Zarys historii obszaru Gminy

Dzięki znaleziskom archeologicznym na terenie gminy i w jego okolicach założyć można, że obszar ten zamieszkany był już w prehistorii.

Pierwsza wzmianka o Wiskitkach pochodzi z 1221 r. i jest jedną z najstarszych w tej części powiatu. Znajduje się ona w dokumencie podpisanym przez ówczesnego władcę Mazowsza Konrada I Mazowieckiego. Pierwsza znana zamieszкана osada na obszarze gminy powstała przy drewnianym dworze myśliwskim na terenie obecnej wsi Starowiskitki, w Puszczy Wiskickiej przy trakcie z Rawy do Sochaczewa. W powyższym dworze w czasie polowań gościli nieraz władcy polski i wysocy dostojnicy państwowi (m.in. Władysław Jagiełło, Jan Olbracht czy Zygmunt August). W późniejszym okresie osada przeniesiona została na obecne miejsce miasta i była zwana Wiskitkami Młodymi lub Kościelnymi. Miejscowość uzyskała prawa miejskie w 1595 r. od króla Zygmunta III, jednak na podstawie zachowanych dokumentów średniowiecznych przypuszcza się, że Wiskitki uzyskały przywilej lokacyjny już wcześniej. Jako datę wcześniejszej lokacji podaje się rok 1349. Nadana lokacja i przywileje rozpoczęły ożywienie gospodarcze oraz stały się załącznikiem samorządności miasta, wprowadziły ład wewnętrzny i należyty wymiar sprawiedliwości.

Koniec rozkwitu nastąpił wraz z „potopem szwedzkim” w XVII w. i wojny północnej toczącej się w latach 1700 – 1721, w wyniku których miejscowość została zniszczona. Pomimo odbudowy w XVII i XVIII w. miasto nie odzyskało już swojego dawnego znaczenia. Dopełnieniem było odebranie Wiskitkom na mocy ukazu carskiego praw miejskich w 1869 r. przez cara Aleksandra II.

Na początku II wojny światowej miejscowość utraciła swoją samodzielność administracyjną poprzez utworzenie Gminy Żyrardów – Wiskitki. Ponowną samodzielność odzyskała dopiero w roku 1975. Wraz z upadkiem komunizmu w Polsce w roku 1989 rozpoczęły się kolejne przemiany ustrojowe i gospodarcze. Mieszkańcy gminy musieli odnaleźć się w nowej

¹ Raport o stanie gminy Wiskitki za 2020 rok

rzeczywistości politycznej i gospodarczej. W styczniu 1999 roku dokonano kolejnej reformy administracyjnej, przywrócono wówczas powiaty, tworząc powiat żyrardowski. Zmniejszono również liczbę województw, likwidując m.in. województwo warszawskie i tworząc województwo mazowieckie. Od dnia 1 stycznia 2021 r. Wiskitki, po pozytywnie zweryfikowanym wniosku złożonym przez Radę Gminy, ponownie zyskały status miasta.

ZNAKI I SYMBOLE

Herb Gminy Wiskitki przedstawia głowę czarnego tura na czerwonym tle, nad którą zawieszony jest topór ze złotym trzonkiem, ostrzem dotykającym głowy między rogami. Głowa tura w herbie symbolizuje ówczesny dla tej części Mazowsza stan, który przysporzył sławy Wiskitkom.

Rysunek 2. Herb Gminy Wiskitki

Źródło: <https://wiskitki.pl/>

5.2.2. Krajobraz kulturowy

Środowisko kulturowe gminy determinowane jest występowaniem na jej terenie: zabytków archeologicznych, zabytków architektury, założeń parkowych oraz wartości niematerialnych, do których zaliczyć można krajobraz oraz kulturę ludową. Warto podkreślić, że zachowane zasoby dziedzictwa kulturowego miejscowości stanowią wartości podlegające ochronie prawnej i pozwalają tym samym na wyodrębnienie obszarów o istotnych walorach środowiska kulturowego. Ochrona dóbr kultury materialnej i niematerialnej jest celem polityki przestrzennej, a kształtowanie środowiska kulturowego wpływa na rozwój pozostałych dziedzin regionu, takich, jak: turystyka, rekreacja, osadnictwo czy leśnictwo.

INSTYTUCJE KULTURY

Główną instytucją kultury działającą na obszarze gminy jest **Gminna Biblioteka Publiczna w Wiskitkach** wraz z działającymi filiami bibliotecznymi w miejscowościach: Stare Kozłowice, Jesionka i Guzów. Wypełniając działalność statutową oraz podejmując działania niestandardowe, biblioteka służy mieszkańcom gminy Wiskitki upowszechniając i promując czytelnictwo, prowadząc działalność informacyjną oraz kulturalno-oświatową.

Stan księgozbioru na dzień 31 grudnia 2020 r. wynosił 21 254 woluminów oraz 8 zbiorów specjalnych (dokumentów elektronicznych). Poza tym biblioteka jest organizatorem spotkań tematycznych i prelekcji oraz różnorodnych warsztatów (np. popularnych warsztatów rękodzielniczych dla dzieci i młodzieży). Gminna Biblioteka Publiczna w Wiskitkach organizuje również lub współorganizuje wszelkiego rodzaju konkursów plastycznych i recytatorskich. Doskonała większość z nich to konkursy o charakterze patriotycznym – także lokalnego patriotyzmu.

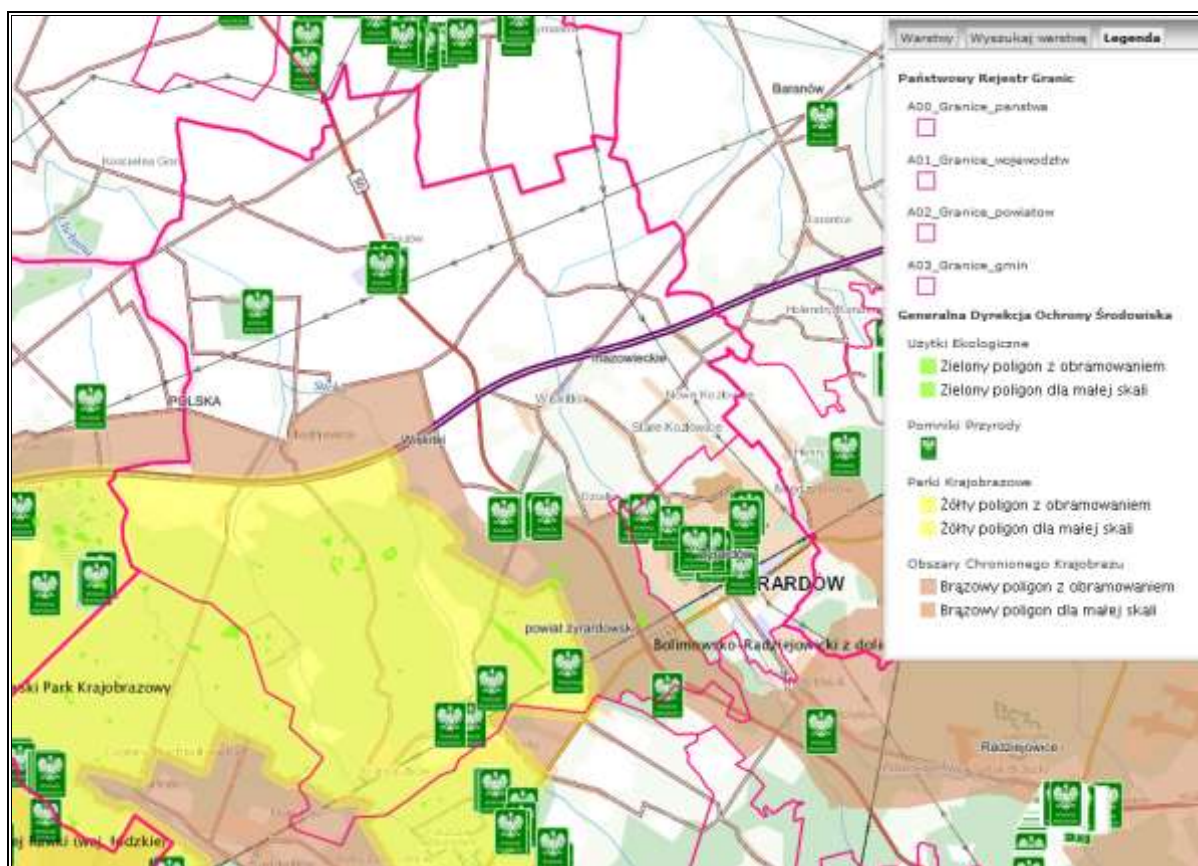
KLUBY, ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA

Ponadto życie kulturalne prowadzone jest również przez niektóre kluby, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia działające na terenie gminy, do których należą m.in. ochotnicze straże pożarne czy koła gospodyń wiejskich.

FORMY OCHRONY PRZYRODY

Krajobraz kulturowy determinowany jest poniekąd również przez środowisko naturalne i występujące na danym obszarze tereny i obiekty podlegające ochronie. Formami ochrony przyrody w granicach gminy są: Bolimowski Park Krajobrazowy, Bolimowsko-Radziejowski z doliną Środkowej Rawki (woj. mazowieckie) obszar chronionego krajobrazu, 44 użytki ekologiczne oraz 25 pomników przyrody.

Rysunek 3. Formy ochrony przyrody w granicach gminy Wiskitki

Źródło: <https://mapy.geoportal.gov.pl/>

SPORT I TURYSTYKA

Na terenie gminy zlokalizowane są dwa boiska piłkarskie w Wiskitkach i w Guzowie, określone mianem stadionów oraz zespół boisk sportowych „Orlik 2012” we Franciszkowie. W przyszłości planowana jest budowa kolejnych takich miejsc, które miałyby być odpowiedzią na zapotrzebowanie dzieci i młodzieży na sport.

Istniejące na terenie gminy obiekty zabytkowe oraz obecność Bolimowskiego Parku Krajobrazowego i terenów leśnych stanowi silną bazę do rozwoju agroturystyki. W miejscowości Józefów oraz Sokule prężnie działają i rozwijają się ośrodki i kluby jeździeckie, które oprócz nauki jazdy konnej posiadają również ofertę wypoczynkową i noclegową.

UKŁADY URBANISTYCZNE

Na obszarze gminy, ze względu na swe walory kulturowe, należy wyróżnić dwie miejscowości: Wiskitki i Guzów.

Wiskitki

W mieście Wiskitki na uwagę zasługuje zabudowa centrum miejscowości, skupiona wokół rynku i odchodzących od niego dróg, leżących wzdłuż historycznych szlaków. Szczegółowy opis założenia zamieszczony został w podrozdziale 5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla Gminy.

Decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków utworzono w Wiskitkach strefy ochrony konserwatorskiej:

B – strefa ochrony zachowania elementów zabytkowych,

E – strefa ekspozycji zabytkowego zespołu,

OW – strefa obserwacji archeologicznej.

Strefa B obejmuje zespół rynku i zespół kościoła z najbliższym otoczeniem, gdzie należy utrzymać zabytkowe budynki, historyczne rozplanowanie, linie zabudowy, skalę brył, budynków, charakter i sposób ich ustawienia z możliwością uzupełnienia, a także wymiary zabudowy, modernizacji i dostosowania funkcji. Wskazane jest podkreślenie dominanty, jaką w zabudowie rynku i wsi jest kościół.

Strefa E obejmuje otoczenie zespołu rynku i kościoła. Od zachodu granica przebiega ul. Ogrodową, natomiast od wschodu obejmuje grunty parafialne.

Natomiast **strefa OW** obejmuje teren strefy B i częściowo E. Określa teren o domniemanej zawartości ważnych reliktyw archeologicznych osadnictwa wczesnośredniowiecznego na podstawie przeprowadzonych sondaży archeologicznych i historycznych przekazów.

Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej zespołu rynku i kościoła wpisana została do rejestru zabytków pod nr rej.: 788 z dnia 5 kwietnia 1988 roku.

Guzów

Decyzją Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (Nr Rej. A-1353 z dnia 14.10.2016) do rejestru zabytków wpisano układ ruralistyczny, powstały w latach 20-tych XX w. w Guzowie. Szczegółowy opis założenia zamieszczony został w podrozdziale 5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla Gminy.

Pozostały obszar gminy

Na obszarze gminy wg podziału Kiełczewskiej-Zaleskiej występuje jeden główny typ osadnictwa wiejskiego. Jest to sieć wsi skupionych o średniej wielkości, dopełniona osiedlami rozproszonymi i rzędówkami z XIX i XX wieku.

Według podziału H. Szulc, głównymi typami morfogenetycznych osiedli wiejskich w XIX wieku w skrajnie północnej części gminy są przede wszystkim duże ulicówki, duże owalnice i duże

ślepe owalnice. W części północno wschodniej zlokalizowane są kolonie (fryderycjańskie, józefińskie i tzw. puszczańskie). W części centralnej przeważają wsie nieregularne: drogowe, ślepe drogowe, małe owalnice, rozdrożne, okrągłe, okrągłe i okolnice, natomiast w części południowej rzędówki.

35.2.3. Zabytki nieruchome

Do nieruchomych zabytków na terenie gminy należą przede wszystkim zabytki architektury dworskiej, mieszkalnej i gospodarczej oraz obiekty sakralne (m.in. kościoły, kaplice i cmentarze).

Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytku przedstawiono poniżej²:

— Guzów:

- układ ruralistyczny, XIX-1920, nr rej.: A-1353 z dnia 14.10.2016,
- cmentarz z I wojny światowej (kopiec), nr rej.: A-946 decyzja z dn. 23.11.1993,
- cmentarz z I wojny światowej, nr rej.: A-947 decyzja z dn. 23.11.1993,
- zespół pałacowo-parkowy (pałac z kaplicą i parkiem), ul. Łubieńskich 5, 1860-80, nr rej.: A-455 decyzja z dn. 23.03.1962,
- otoczenie zespołu pałacowo-parkowego w Guzowie wpisanego do rejestru zabytków decyzją z dn. 23.03.1962 r., nr rej. A-742 decyzja z dn. 12.05.2006,
- kordegarda wraz z główną ramą wjazdową do zespołu pałacowo-parkowego przy ul. Rodu Łubieńskich 5, nr rej. A-1612 decyzja z dn. 11.01.2021,

— Miedniewice:

- zespół klasztorny reformatów, XVIII, nr rej.: 384/62 z 2.02.1962:
 - kościół pw. Nawiedzenia NMP i św. Józefa,
 - klasztor,
 - ogrodzenie arkadowe,
 - cmentarz kościelny, nr rej.: A-983 decyzja z dn. 17.11.1994,

— Sokule:

- zespół dworski, XVIII:
 - dwór drewniany, nr rej. A-1163 decyzja z dn. 22.05.1975,
 - park dworski, nr rej. A-560 decyzja z dn. 20.06.1981,

— Stary Drzewicz:

- park dworski, l. 30 XX, nr rej.: A-724 decyzja z dn. 1.06.1984,

— Wiskitki:

² Narodowy Instytut Dziedzictwa, *Rejestr zabytków nieruchomych* (stan na 30.09.2021 r.)

- strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej (zespół rynku, zabytkowy kościół wraz z otoczeniem, teren reliktyw archeologicznych osadnictwa wczesno-średniowiecznego), nr rej.: A-788 decyzja z dn. 5.04.1988,
- Kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych i Św. Stanisława wraz z otaczającym go cmentarzem przykościelnym, pl. Wolności 33, XVI-XIX, nr rej.: A-998 decyzja z dn. 25.11.1996,
 - cmentarz przykościelny, nr rej.: jw.,
 - ogrodzenia z bramą i figurami, nr rej.: jw.,
- cmentarz rzymsko-katolicki w Wiskitkach, ul. Guzowska (kaplica grobowa, nagrobki, brama, starodrzew), 1 poł. XIX, nr rej.: A-860 decyzja z dn. 18.02.1992,
 - kaplica grobowa, nr rej.: jw.,
 - brama, nr rej.: jw.,
- cmentarz żydowski, poł. XIX, ul. Spółdzielcza, nr rej.: A-878 decyzja z dn. 7.04.1992,
- cmentarz z I wojny światowej (żołnierzy rosyjskich), ul. Spółdzielcza, nr rej.: A-922 decyzja z dn. 21.12.1992.

Wykaz zabytków nieruchomych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków dla Gminy Wiskitki wykazano w załączniku nr 1.

Zabytki nieruchome są w różnym stanie utrzymania. W przypadku części zabytków konieczne jest podjęcie prac remontowych i rewitalizacyjnych w celu odzyskania ich dawnej świetności.

5.2.4. Zabytki ruchome

Rejestr zabytków ruchomych prowadzony jest przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

Do rejestru nie są wpisywane obiekty wpisane do inwentarza muzeum lub wchodzące w skład narodowego zasobu bibliotecznego. Zasoby muzealne i archiwalne chronione są na podstawie odrębnych przepisów.

Do obiektów znajdujących się na terenie gminy wpisanych do rejestru zabytków ruchomych należą:

- Guzów, zespół pałacowo-parkowy ul. Rodu Łubieńskich 5, elementy wyposażenia kaplicy pałacowej (20 obiektów), nr rej. B-2 decyzja z dn. 21.09.1970 (aneks do decyzji z dn. 15.04.1985),

- Guzów, zespół pałacowo-parkowy ul. Rodu Łubieńskich 5, (3 obiekty), nr rej. B-266 decyzja z dn. 21.09.1970 zmieniona decyzją 439/2011 decyzja z dn. 20.04.2011,
- Guzów, kościół parafialny św. Feliksa de Valois ul. Rodu Łubieńskich 5A, (3 obiekty), nr rej. B-276 decyzja z dn. 24.09.1970,
- Wiskitki, Kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych i Św. Stanisława, pl. Wolności 33, wyposażenie i elementy wystroju kościoła parafialnego (31 obiektów), nr rej. B-169 decyzja z dn. 15.04.1985,
- Wiskitki, Kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych i Św. Stanisława, pl. Wolności 33, dokumenty z XVIII i XIX w. (2 obiekty), nr rej. B-505 decyzja z dn. 5.05.1972,
- Wiskitki, Kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych i Św. Stanisława, pl. Wolności 33, organy, nr rej. B-137 decyzja z dn. 25.01.1980,
- Wiskitki, pl. Wolności 33, wyposażenie kościoła parafialnego pw. Wszystkich Świętych, (17 obiektów), nr rej. B-289 z dn. 23.09.1970,
- Wiskitki, kaplica przydrożna z rzeźbą św. Jana Nepomucena, XVIII w., nr rej. B-290 decyzja z dn. 24.09.1970,
- Wiskitki, 35 tablic nagrobnych rodziny Łubieńskich, kaplica cmentarna na cmentarzu parafialnym, nr rej. B-292 decyzja z dn. 24.09.1970 zmieniona dec. 292 decyzja z dn. 19.05.1995.

5.2.5. Zabytki archeologiczne

Zabytkiem archeologicznym jest zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem. Stanowiska archeologiczne to materialne ślady działalności ludzi. W ich obrębie grupują się zazwyczaj pozostałości licznych powstających i zamierających kolejno osad. Do stanowisk archeologicznych zaliczyć możemy m.in. cmentarzyska, obozowiska, ślady epizodycznej działalności człowieka, pracownie, skarby itp.

W granicach administracyjnych gminy Wiskitki znajduje się 315 stanowisk archeologicznych, dla których sporządzono karty adresowe Gminnej Ewidencji Zabytków.

Najistotniejszymi zagrożeniami dla stanowisk archeologicznych na terenie gminy są przede wszystkim prace rolnicze oraz inwestycje budowlane, ponieważ zdecydowana większość stanowisk nie posiada własnej formy terenowej. Wiąże się to z nieświadomością mieszkańców istnienia i wartości znalezisk archeologicznych. Wiele z nich jest nieświadomie niszczone lub nie są one zgłaszane według obowiązujących przepisów. Zachowanie takie powoduje nieodwracalne uszczuplanie zasobów dziedzictwa archeologicznego na terenie gminy.

Wprawdzie według art. 108 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2022 r., poz. 840) niszczenie lub uszkodzenie zabytków, świadomie bądź nieświadomie jest przestępstwem, to bez zaangażowania i wsparcia świadomych mieszkańców gminy, bardzo trudno jest egzekwować ich prawną ochronę.

Do najważniejszych działań gminnych opieki nad nimi zaliczyć można:

- prowadzenie monitoringu stanu zachowania stanowisk archeologicznych,
- kontrolowanie podczas wydawania pozwoleń budowlanych, czy inwestycja nie będzie prowadzona w miejscu stanowiska archeologicznego bądź strefy archeologicznej ochrony konserwatorskiej wyznaczonej w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego,
- popularyzację zasad ochrony zabytków oraz znaczenia i atrakcyjności archeologicznego dziedzictwa kulturowego wśród społeczności lokalnej.

Ponadto zgodnie z art. 31, ust. 1a pkt 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2022 r., poz. 840) osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która zamierza realizować roboty ziemne lub dokonać zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego, jest obowiązana, z zastrzeżeniem art. 82a ust. 1, pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków. Zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych ustala konserwator zabytków w drodze decyzji wyłącznie w takim zakresie, w jakim roboty budowlane albo roboty ziemne lub zmiana charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, zniszczą lub uszkodzą zabytek archeologiczny.

Dodatkowo w związku z możliwością istnienia zabytków archeologicznych do tej pory nie ujawnionych, zgodnie z art. 32 i 33 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, należy w przypadku natrafienia w trakcie robót ziemnych na przedmioty, co do których istnieje przypuszczenie, że są zabytkami, należy roboty przerwać i powiadomić o fakcie odkrycia Mazowieckiego Woj. Konserwatora Zabytków.

Zabytkami wpisanymi do rejestru zabytków archeologicznych z obszaru gminy są:

- Wiskitki, Drzewicz Nowy, osada (I-IV w.), stanowisko 59-61/100, nr rej. C-136 dec. z dn. 21.11.1969,
- Wiskitki, strefa Ścisłej Ochrony Konserwatorskiej w Wiskitkach, stanowiąca również strefę obserwacji archeologicznej, nr rej. A-788 z dn. 05.04.1988.

Listę wszystkich zabytków archeologicznych z obszaru gminy wykazano w załączniku nr 2.

5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Gmina Wiskitki nie posiada zabytków w zbiorach muzealnych i innych.

5.2.7. Dziedzictwo niematerialne

Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego jest celem Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 2003 r. Niematerialne dziedzictwo kulturowe przejawia się m.in. w następujących dziedzinach: tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego, sztuki widowiskowe, zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne, wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata, umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

W rozumieniu Konwencji UNESCO „niematerialne dziedzictwo kulturowe” oznacza *praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności, jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową, które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności.*

Do dziedzictwa niematerialnego gminy Wiskitki można zaliczyć mazowiecką kulturę ludową, obejmującą przede wszystkim folklor, co wyraża się przede wszystkim w uroczystościach kulturowych i strojach ludowych.

Rysunek 4. Korowód dożynkowy w gminie Wiskitki

Źródło: <https://eglos.pl/>

Na mazowiecki męski strój ludowy składa się filcowany kapelusz z rondem, ozdobiony pasem aksamitu, cekinami, koralikami lub kolorową włóczką. Dalej zakładano lnianą lub bawełnianą białą haftowaną koszulę, kamizelkę, a w zimie dodatkowo kaftan i czasem sukmanę. Zamożniejsi nosili stroje bardziej przyozdobione, kolorowe i bogatsze. Na nogi zakładano buty z wysokimi, karbowanymi przy kostce cholewami lub z cholewami prostymi i sztywnymi.

Na strój kobiecy składała się natomiast kolorowa chusta w kwieciste wzorki noszona na głowie, biała koszula, wielobarwna spódnica o szerokości 5-6 metrów, usztywniające zapaski zakładane na spódnice, szyty zazwyczaj z czarnego aksamitu i zapinany na guziki stanik oraz mały kaftanik zwany spencerkiem. Na nogi zakładano wysokie trzewiki na obcasie sznurowane różnego koloru wełnianymi tasiemkami.

Kultywowaniem i podtrzymywaniem lokalnych obrzędów, obyczajów, tradycji, zachowaniem dziedzictwa kulturowego oraz godnym reprezentowaniem Gminy Wiskitki w regionie i na Mazowszu zajmują się przede wszystkim Koła Gospodyń Wiejskich. Z głównych imprez i uroczystości kulturalnych wymienić można m.in. Dożynki, Sobórki oraz spotkania wielkanocne i opłatkowe.

Do niematerialnych elementów można też zaliczyć historyczne i geograficzne nazwy miejscowości, rzek, jezior i innych elementów geograficznych.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zabytki w wojewódzkiej ewidencji zabytków

Wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku. Zgoda ta nie jest wymagana w przypadku włączenia karty ewidencyjnej zabytku nieruchomego.

Wpis do wojewódzkiej ewidencji zabytków nie wywołuje skutków prawnych, ale rodzi pewne obowiązki informacyjne. Zgodnie z art. 28 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

1. uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
2. zagrożeniu dla zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
3. zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
4. zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

W przypadku zabytków nieruchomych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków zastosowanie ma również art. 31 ust. 1a ww. ustawy, zgodnie z którym osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która zamierza realizować:

1. Roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru lub objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków albo
2. Roboty ziemne lub dokonać zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego

jest obowiązana, z zastrzeżeniem art. 82a ust. 1, pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków.

Zabytki w rejestrze zabytków

Rejestr zabytków, dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy oraz zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Do rejestru nie wpisuje się zabytku: wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa, wpisanego do inwentarza muzeum, a także wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

Obiekty, zespoły oraz założenia urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków są objęte rygorami prawnymi, które wynikają z obowiązujących przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie prace konserwatorskie, restauratorskie czy roboty budowlane, prowadzenie badań, zmiany przeznaczenia zabytków wpisanych do rejestru, itp. wymagają uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. 2021 poz. 81) precyzuje wymagania względem osób prowadzących prace przy obiektach zabytkowych.

Rozporządzenie określa tryb wydawania pozwoleń na:

- prowadzenie prac konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- prowadzenie prac konserwatorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- prowadzenie prac restauratorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- prowadzenie prac restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- prowadzenie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- prowadzenie badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- prowadzenie badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- prowadzenie badań architektonicznych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- przemieszczenie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków,
- trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru zabytków, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje,

- dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków,
- zmianę przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru zabytków lub sposobu korzystania z tego zabytku,
- umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru zabytków urządzeń technicznych, tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych w rozumieniu art. 2 pkt 16b i 16c ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz napisów;
- prowadzenie badań archeologicznych;
- poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania,
- wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku,
- podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru zabytków.

Rozporządzenie określa także dane i informacje, które powinny zawierać wnioski o wydanie ww. pozwoleń, dokumentacja dołączana do tych wniosków, niezbędna do ich rozpatrzenia, dane i informacje, które zawierają te pozwolenia oraz warunki, które mogą zostać w nich zastrzeżone, a także elementy, które zawiera dokumentacja prac konserwatorskich i prac restauratorskich prowadzonych przy zabytku ruchomym wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz dokumentacja badań archeologicznych.

Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych znajdujących się w rejestrze zabytków z terenu gminy Wiskitki przedstawiono w pkt. 5.2.3 niniejszego Programu.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. oraz rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem³, ewidencja jest prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gmin.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

³ zmienione Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. 2019 poz. 1886).

- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Głównym celem prowadzenia ewidencji zabytków jest zebranie i opracowanie najistotniejszych informacji o obiektach zabytkowych niezbędnych do prowadzenia planowej polityki konserwatorskiej w zakresie:

- wpisów do rejestru zabytków;
- współpracy konserwatora przy opracowywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- prac remontowo – budowlanych;
- dofinansowania prac konserwatorskich;
- przygotowywaniu szczegółowej dokumentacji obiektów dziedzictwa kulturowego.

Na terenie gminy obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, w których zawarte zostały ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Zapisy dotyczące ochrony terenów i obiektów środowiska kulturowego uwzględniają następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

- zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 1/98/1 Rady Gminy Wiskitki z dnia 06 marca 1998 roku w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki /Dz. Urz. Woj. Skierniewickiego nr 6 poz. 54 z 1998 r./ dot. obszaru części miejscowości Guzów, Babskie Budy, Franciszków, Popielarnia, Tomaszew, Kamionka
- zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 9/98/2 Rady Gminy Wiskitki z dnia 1998-04-17 w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki /Dz. Urz. Woj. Skierniewickiego nr 9 poz. 82 z 1998 r./ dot. obszaru części miejscowości Guzów, Wiskitki,
- zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 22/01/4 Rady Gminy Wiskitki z dnia 2001-06-28 w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z 2001 r. nr 169 poz. 2554/ dot. obszaru części miejscowości Antoniew, Czerwona Niwa Parcel, Nowa Wieś, Smolarnia,
- zmiana planu zatwierdzona Uchwałą nr 9/XXXIII/06 Rady Gminy Wiskitki z dnia 27 kwietnia 2006 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki, dot. obszaru wsi Józefów /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 21.07.2006 r. nr 141 poz. 4667/,
- zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 10/XXXIII/06 Rady Gminy Wiskitki z dnia 27 kwietnia 2006 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki, dot. obszaru wsi Miedniewice /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 21.07.2006 r. nr 141 poz. 4668/

- zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 32/VIII/07 Rady Gminy w Wiskitkach z dnia 24 sierpnia 2007 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki dot. obszaru miejscowości Łubno /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego nr 253 z 2007 r. poz. 7475/,
- zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 28/XV/08 Rady Gminy Wiskitki z dnia 04.07.2008 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki, dot. obszaru miejscowości Wiskitki /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 08.11.2008 r. nr 191 poz. 6938/,
- zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 13/XXXI/14 Rady Gminy Wiskitki z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Wiskitki dotyczącego części miejscowości Działki /Dz. Urz. Województwa Mazowieckiego z dnia 03 czerwca 2014 r. poz. 5588/
- zmiana planu zatwierdzona uchwałą nr 26/VIII/15 Rady Gminy Wiskitki z dnia 27 maja 2015 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki, obejmującego część miejscowości Wiskitki – fragment obszaru położony od strony północnej autostrady A2 /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 10.09.2015 r. poz. 7522/
- plan zatwierdzony uchwałą nr 15/XXIX/17 Rady Gminy Wiskitki z dnia 31 marca 2017 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki obejmującego fragment miejscowości Guzów (w części obrębów geodezyjnych Guzów Cukrownia, Guzów PGR i Guzów) obszar III /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego 2017 r. poz. 4745/,
- plan zatwierdzony uchwałą nr 35/XXXIV/17 Rady Gminy Wiskitki z dnia 28 lipca 2017 roku w sprawie zatwierdzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Wiskitki obejmującego fragment miejscowości Wiskitki i Cyganka /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 08.08.2017 r. poz. 6583/,
- plan zatwierdzony uchwałą nr 36/XXXIV/17 Rady Gminy Wiskitki z dnia 28 lipca 2017 roku w sprawie zatwierdzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Wiskitki obejmującego fragment miejscowości Wiskitki /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 08.08.2017 r. poz. 6584/,
- plan zatwierdzony uchwałą nr 3/XXXIX/18 Rady Gminy Wiskitki z dnia 31 stycznia 2018 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki obejmującego działki nr ew. 122/5, 122/6, 122/8, 122/9, 122/10, 122/11 oraz 122/13 w ich granicach ewidencyjnych miejscowości Wiskitki/Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 15.03.2018 r. poz. 2580/

- plan zatwierdzony uchwałą nr 55/XLVI/18 Rady Gminy Wiskitki z dnia 20 sierpnia 2018 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki obejmującego fragment miejscowości Miedniewice/Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 25.10.2018 r. poz. 10074/;
- plan zatwierdzony uchwałą nr 56/XLVI/18 Rady Gminy Wiskitki z dnia 20 sierpnia 2018 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki w obszarze działki o nr ew. 639 w Miedniewicach/Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 25.10.2018 r. poz. 10075/;
- plan zatwierdzony uchwałą nr 32/VII/19 Rady Gminy Wiskitki nr 32/VII/19 z dnia 20 maja 2019 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki obejmującego fragment miejscowości Stare Kozłowice – OBSZAR I. /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 12.07.2019 r. poz. 8784/;
- plan zatwierdzony uchwałą nr 33/VII/19 Rady Gminy Wiskitki z dnia 20 maja 2019 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Wiskitki obejmującego fragment miejscowości Prościeniec – OBSZAR I /Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego z dn. 05.07.2019 r. poz. 8368/.
- plan zatwierdzony uchwałą nr 30/XXIX/21 Rady Miasta i Gminy Wiskitki z dnia 12 kwietnia 2021 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Wiskitki obejmującego fragment miejscowości Starowiskitki w bezpośrednim sąsiedztwie autostrady A2.

Zgodnie z art. 39, ust.3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz.U. 2021 poz. 2351, ze zm.), w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się za brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych.

Zgodnie z art. 67, ust.1 ww. ustawy, jeżeli nieużytkowany lub niewykończony obiekt budowlany nie nadaje się do remontu, odbudowy lub wykończenia, organ nadzoru budowlanego wydaje decyzję nakazującą właścicielowi lub zarządcy rozbiórkę tego obiektu i uporządkowanie terenu oraz określającą terminy przystąpienia do tych robót i ich zakończenia. W stosunku do obiektów budowlanych niewpisanych do rejestru zabytków, a objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, organ nadzoru budowlanego wydaje ww. decyzję po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem

zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w terminie 30 dni. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się za uzgodnienie.

5.4.1 Stan zachowania zabytków znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków

Za pomocą poniższej tabeli określono stan zachowania zabytków nieruchomych na terenie gminy Wiskitki, znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Tabela 2. Stan zachowania i zagospodarowania zabytków znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres/ Lokalizacja	nr ew. dz.	Stan Zachowania
1.	Miedniewice	Pomnik Pamięci Narodowej – zbiorowa mogiła na cmentarzu parafialnym p.w. NMP i Św. Józefa	przed 1927 r.	cmentarz przy drodze biegnącej przez Miedniewice w kierunku Bolimowa, ok. 300 m na zachód od Kościoła	111	dobry
2.	Miedniewice	Kopce mogilne z I wojny światowej	1915 r.	ok. 250 m od drogi (na wsch.) Miedniewice-Popielarnia, najbliższy nr gospodarstwa Miedniewice 104.	312/1, 613, 614	zadowalający
3.	Sokule	Oficyna dworska	XVIII / XIX w.	Sokule 13	104/2	zły
4.	Wiskitki	Cmentarz ewangelicki	b.d.	Na południowy wschód od cmentarza rzymsko-katolickiego przy bocznej drodze, ul. Armii Krajowej	606	bardzo zły
5.	Wiskitki	Kaplica grobowa Feliksa Łubieńskiego	poł. XIX w.	ul. Guzowska	21	bardzo dobry
6.	Wiskitki	Kapliczka	1 poł. XIX w.	ul. Kościuszki	742	dobry
7.	Wiskitki	Kapliczka przy drodze do Błonia	k. XVIII w.	ul. Żyrardowska	118/1, 302	dobry
8.	Wiskitki	Kostnica	1854 r.	ul. Guzowska	570/2	dobry
9.	Guzów	Układ ruralistyczny Guzowa	1915 r.	ul. Michała Ogińskiego	—	—
10.	Oryszew - Osada	Dom opiekuńczy (d. Klasztor)	1915 r.	Oryszew - Osada 9	50/4	dobry
11.	Oryszew - Osada	Zespół budowlany młyna (budynek gospodarczy, d. Młyn motorowy, dom młynarza)	2 poł. XIX w., l. 20. XX w.	—	45/1, 49/1, 49/2	zadowalający
12.	Stary Drzewicz	Dwór	przed 1939 r.	Stary Drzewicz 1	51	zadowalający
13.	Czerwona Niwa-Parcel	Cmentarz wojenny	1915 r.	Wśród pól, około 400 m. od szosy z Guzowa do Humina, po jej poł. stronie.	cz. dz. 80/2	bardzo zły
14.	Feliksów	Cmentarz ewangelicki, ob. rzymsko-katolicki	ok. poł. XIX w.	Wśród pól. Około 60 m. od szosy z Feliksowa do Baranowa, po jej PD-WSCH stronie.	dz. 135	zły
15.	Franciszków	Cmentarz ewangelicki	poł. XIX w.	—	294	bardzo zły

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres/ Lokalizacja	nr ew. dz.	Stan Zachowania
16.	Franciszków	Cmentarz wojenny żołnierzy rosyjskich	1915 r.	Las około 20 m od linii PKP	221/1201	bardzo zły
17.	Guzów	Budynek gospodarczy w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Łubieńskich	15/115, 15/120 (obręb cukrownia)	zły
18.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Michała Ogińskiego 3 i 5	21/14	bardzo zły
19.	Guzów	Dom ogrodnika w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Henryka Sienkiewicza 2	6/3 (obręb PGR)	zły
20.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Michała Ogińskiego 11	17/5	zadowalający
21.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Michała Ogińskiego 6	33/38	zadowalający
22.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Łubieńskich 7	21/28	zadowalający
23.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Michała Ogińskiego 8	33/36	zadowalający
24.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Michała Ogińskiego 4	33/38	zadowalający
25.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Łubieńskich 1	21/14	dobry
26.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Łubieńskich 11a	6/13 (obręb PGR)	dobry
27.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Henryka Sienkiewicza 12	24 (obręb PGR)	dobry

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres/ Lokalizacja	nr ew. dz.	Stan Zachowania
28.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo- folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Henryka Sienkiewicza 14	24 (obręb PGR)	dobry
29.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo- folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Michała Ogińskiego 12 (14)	33/8	zadowalający
30.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo- folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Michała Ogińskiego 14 (16)	33/8	zadowalający
31.	Guzów	Kordegarda wraz z główną bramą wjazdową do zespołu pałacowo-parkowego w Guzowie	1860-1880 r.	ul. Łubieńskich 5	21/14	dobry
32.	Guzów	Mostek z balustradą w zespole pałacowo-parkowo- folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Michała Ogińskiego	21/14 (obręb cukrownia)	dobry
33.	Guzów	Mur ogrodzeniowy w zespole pałacowo-parkowo- folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Łubieńskich	21/3 (obręb cukrownia)	dobry
34.	Guzów	Obora w zespole pałacowo-parkowo- folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Henryka Sienkiewicza	6/13 (obręb PGR)	zadowalający
35.	Guzów	Szkoła w zespole pałacowo-parkowo- folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Łubieńskich 2	19/1, 19/2 (obręb cukrownia)	dobry
36.	Guzów	Dom mieszkalny - willa dyrektora cukrowni w zespole pałacowo-parkowo- folwarcznym z cukrownią	ok. 1920 r.	ul. Łubieńskich 9	21/25 (obręb cukrownia)	dobry
37.	Guzów	Dom mieszkalny - willa w zespole pałacowo-parkowo- folwarcznym z cukrownią	ok. 1920 r.	ul. Łubieńskich 13	21/21	dobry
38.	Guzów	Dom mieszkalny - willa w zespole pałacowo-parkowo- folwarcznym z cukrownią	ok. 1920 r.	ul. Łubieńskich 15	21/19 (obręb cukrownia)	dobry

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres/ Lokalizacja	nr ew. dz.	Stan Zachowania
39.	Guzów	Dom mieszkalny - w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	ok. 1920 r.	ul. Łubieńskich 17	21/30 (obręb cukrownia)	dobry
40.	Guzów	Wyspa z grołą w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Łubieńskich 15	21/14 (obręb cukrownia)	dobry
41.	Guzów	Zespół pałacowo-parkowo-folwarczy z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	Teren między ulicami Michała Ogińskiego, Łubieńskich i Róży Sybiru.	—	zły (w trakcie remontu)
42.	Janówek	Cmentarz, ob. miejsce po cmentarzu	1940 r., zlikwidowany 1952 r.	Janówek	27	zadowalający
43.	Miedniewice	Cmentarz parafialny pw. NMP i św. Józefa	przed 1927 r.	przy drodze biegnącej przez Miedniewice w kierunku Bolimowa, ok. 300 m na zachód od Kościoła	111	dobry
44.	Miedniewice	Pomnik Pamięci Narodowej – grób nieznanego żołnierza na cmentarzu parafialnym p.w. NMP i św. Józefa	przed 1927 r.	cmentarz przy drodze biegnącej przez Miedniewice w kierunku Bolimowa, ok. 300 m na zachód od Kościoła	111	dobry
45.	Guzów	Cmentarz (kopiec)	1915 r.	Położony wśród pól, po południowej stronie brukowej drogi wiodącej z Guzowa w kierunku Oryszewa.	10/1 (obręb PGR)	dobry
46.	Guzów	Cmentarz wojenny	1915 r.	ul. Róży Sybiru. Na tyłach parku pałacu Sobańskich. Dojazd od strony Żyrardowa, od drogi nr 50.	6/7 (obręb PGR)	dobry
47.	Guzów	Kaplica pałacowa w zespole pałacowo-parkowym, ob. kościół pw. św. Feliksa de Valois	3 ćw. XIX w.	ul. Łubieńskich 3	21/4 (obręb Cukrownia)	bardzo dobry
48.	Guzów	Otoczenie zespołu pałacowo-parkowego	—	między ulicami Łubieńskich, Ogińskiego i Fabrycznej	15/114, 15/115, 15/120, 17/4, 17/6, 19/1, 19/2 (obręb Cukrownia)	zły
49.	Guzów	Pałac w zespole pałacowo-parkowym	3 ćw. XIX w.	ul. Łubieńskich 3	21/14 (obręb Cukrownia)	zły (w trakcie remontu)
50.	Guzów	Park w zespole pałacowo-parkowym	2 poł. XIX w	ul. Łubieńskich 3	21/3, 21/13, 21/14, 21/15, 21/16, 21/24, 21/25, 21/26, 21/27, 21/28, 21/31, 21/32 (obręb Cukrownia)	zły (w trakcie rewitalizacji)

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres/ Lokalizacja	nr ew. dz.	Stan Zachowania
51.	Miedniewice	Arkadowe ogrodzenie dziedzica klasztoru w zespole klasztoru	XVIII w.	Miedniewice 90	513	dobry
52.	Miedniewice	Cmentarz przykościelny	1681 r.	Miedniewice 90	513	dobry
53.	Miedniewice	Klasztor w zespole klasztoru	1735-1755 r.	Miedniewice 90	513	dobry
54.	Miedniewice	Kościół parafialny p.w. nawiedzenia NMP w zespole klasztoru	1735-1755 r.	Miedniewice 90	513	dobry
55.	Miedniewice	Studnia w zespole klasztoru	XVIII w.	Miedniewice 90	513	dobry
56.	Sokule	Dwór	1 poł. XVIII w., XIX w.	Sokule 13	104/2	dobry
57.	Sokule	Park dworski	XVIII w.	Sokule 13	części działek o nr ew. 104/2 i 102	dobry
58.	Stary Drzewicz	Park dworski	lata 30-te XX w.	Stary Drzewicz 1	51	średni
59.	Wiskitki	Cmentarz przykościelny par. p.w. Wszystkich Świętych i św. Stanisława Biskupa	XVI-XIX w.	ul. Plac Wolności 33	372	bardzo dobry
60.	Wiskitki	Cmentarz rzymsko-katolicki (wraz ze starodrzewiem)	1 poł. XIX w.	ul. Guzowska	21	dobry
61.	Wiskitki	Cmentarz wojenny żołnierzy rosyjskich	1915 r.	ul. Spółdzielcza	653	zły
62.	Wiskitki	Cmentarz żydowski	poł. XIX w.	ul. Spółdzielcza	569	zły
63.	Wiskitki	Kościół p.w. Wszystkich Św. i św. Stanisława Biskupa	XVI – XIX w.	ul. Plac Wolności 33	372	bardzo dobry
64.	Wiskitki	Układ ruralistyczny	—	ul. Plac Wolności, Ogrodowa, Guzowska	223, 225, 224, 227/12, 227/17, 227/20, 227/24, 230/5, 232/2, 232/3, 233, 234, 235, 236/1, 236/3, 236/4, 365, 366, 367, 368, 369, 370/1, 370/2, 271/1, 371/2, 372, 373/1, 373/2, 374, 375, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392/1, 392/2, 393/1, 393/2, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402 436	dobry

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres/ Lokalizacja	nr ew. dz.	Stan Zachowania
65.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 14	227/17	zadowalający
66.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 15	227/20	zadowalający
67.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 16	227/24	zadowalający
68.	Wiskitki	Dom mieszkalny (obecnie w parterze: kwiaciarnia, piekarnia, sklep gospodarstwa domowego) w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 17	230/5	zadowalający
69.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	XVIII w.	ul. Plac Wolności 10	387	zadowalający
70.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 9	387	zadowalający
71.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	II poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 7	388	zadowalający
72.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 3	398	zadowalający
73.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 2A	400/1	zadowalający
74.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	II poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 1	401/1, 401/2	zadowalający
75.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Tadeusza Kościuszki 2	436	zadowalający

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres/ Lokalizacja	nr ew. dz.	Stan Zachowania
76.	Wiskitki	Budynek (obecnie Pracownia Urbanistyczno – Projektowa, posterunek policji, Spółka Wodna) w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 35	375	zadowalający
77.	Wiskitki	Budynek (obecnie plebania) w zabytkowym układzie ruralistycznym	II poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 33	362	dobry
78.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 32	371/2	dobry
79.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	II poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 30	369	dobry
80.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	II poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 28	368	dobry
81.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	II poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 28	367	dobry
82.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	II poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 27	366	dobry
83.	Wiskitki	Budynek (obecnie apteka) w zabytkowym układzie ruralistycznym	II poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 26	365	dobry
84.	Wiskitki	Dom mieszkalny (obecnie poczta, sklep spożywczy) w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 26	365	zadowalający
85.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności	365	zadowalający
86.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 24	365	zadowalający

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres/ Lokalizacja	nr ew. dz.	Stan Zachowania
87.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 26	365	zadowalający
88.	Wiskitki	Budynek straży pożarnej w zabytkowym układzie ruralistycznym	II poł. XIX w.	ul. Żyrardowska	289	zadowalający
89.	Wiskitki	Układ ruralistyczny Guzowa	1915 r.	od ul. M. Ogińskiego na zach. w pasie szer. od 200 m do 900 m pomiędzy ul. Fabryczną a drogą gminną (część dz. nr ew. 7 i 26) oraz na wschód w pasie szer. ok. 80 m, od ul. Jana III Sobieskiego ok. 330 m na południe	—	—

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Gminnej Ewidencji Zabytków

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla Gminy

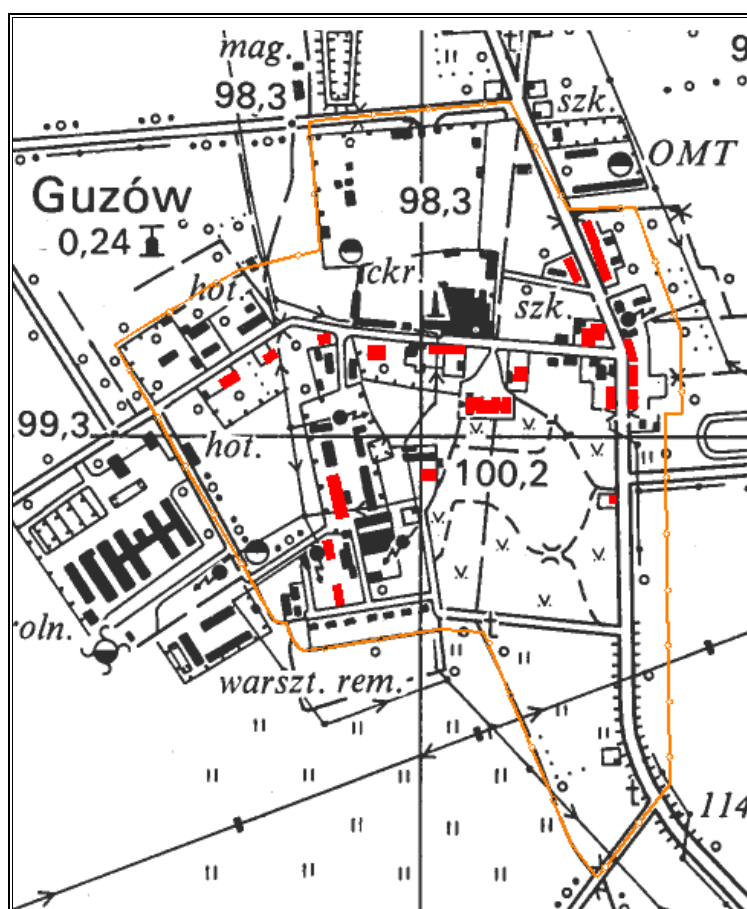
Poniżej przedstawiono obiekty zabytkowe charakteryzujące się najwyższym znaczeniem dla Gminy Wiskitki. Należą do nich obiekty, które zostały wpisane do rejestru zabytków.

Układ ruralistyczny w Guzowie

Założenie w Guzowie, zaczęło kształtować się w XVI w. Do dzisiaj zachowały się niemal wszystkie elementy samodzielnego założenia ziemskiego w czytelnym podziale funkcjonalnym, wpisanym w historyczne trakty i podporządkowanym głównej osi założenia biegnącej w układzie północ – południe. Składa się na nie m.in. rezydencja właściciela razem z kaplicą, parkiem i małą architekturą, folwark z zabytkową zabudową mieszkalną i gospodarczą oraz zespół zabudowy mieszkalnej pracowników cukrowni, do którego zaliczyć można powstałe w I ćw. XX w. modernistyczne wille, oficynę, wzniesione od lat 80. XIX w. do lat 20. XX w. domy robotników oraz dwa budynki gospodarcze i dwa domy mieszkalne pracowników folwarku. Historyczną zabudowę uzupełnia budynek szkoły, powstały w 1912 r.⁴

Układ wpisany został do rejestru zabytków pod nr rej.: A-1353 z dnia 14 października 2016 r.

Rysunek 5. Zabudowa historyczna na planie Guzowa

Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wiskitki

⁴ Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wiskitki

Cmentarze wojenne z okresu I wojny światowej w Guzowie

W Guzowie zlokalizowane są dwa cmentarze wojenne z okresu I wojny światowej wpisane do rejestru zabytków pod nr rej.: 946 oraz 947 z dnia 23 listopada 1993 r.

Rysunek 6. Cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej w Guzowie

Źródło: <https://zabytek.pl/>; Autor: Pkopania, Licencja: CC BY-SA 3.0

Pierwszy z nich, o powierzchni około 0,045 ha, zlokalizowany jest we wschodniej części wsi, na dz. nr ew. 10/2 ob. ew. PGR Guzów, około 35 m w kierunku południowym od drogi biegnącej z Guzowa do wsi Oryszew. Założony został w roku 1915 i ma formę kopca mogilnego, na którym znajduje się obelisk oraz krzyż.

Drugi cmentarz, o powierzchni około 0,19 ha, założony również w 1915 r., położony w południowej części wsi, przy drodze prowadzącej do osiedla mieszkalnego cukrowni przylegającej do południowej ściany parku podworskiego, na dz. nr ew. 6/7 ob. ew. PGR Guzów, w osi widokowej pałacu. Ma on formę wydłużonego prostokąta otoczonego rowem,

w którego szczycie umieszczone zostały 3 krzyże. W pozostałej części zlokalizowane są dwie zbiorowe mogiły, na których umieszczone zostały metalowe krzyże.

Zespół pałacowy w Guzowie

W skład zespołu pałacowego wchodzi: pałac z kaplicą (wpis do rejestru zabytków nr rej.: A-455 z 23.03.1962), park podworski (wpis do rejestru zabytków nr rej.: 42 z 20.06.1981 ze strefą otaczającą, nr rej.: A-742 z 12.05.2006) oraz kordegarda z bramą główną (wpis do rejestru zabytków nr rej.: A-1612 z 11.01.2021).

Pałac w stylu późnobarokowym wybudowany został za czasów Andrzeja Ogińskiego pomiędzy 1765 a 1787 r., a następnie gruntownie przebudowany przez Feliksa Sobańskiego w latach 1880-1895 w stylu neorenesansu francuskiego. Otaczający go park krajobrazowy powstał wg projektu W. Kronenberga w stylu angielskim z trzema stawami podzielony na dwie części, tj. główną, regularną aleją widokową wraz z parterami. Zespół pałacowy został całkowicie zdewastowany i rozkradziony podczas dwóch wojen światowych i okresu komunizmu. W roku 2010 rozpoczął się generalny remont pałacu, realizowany przez Fundację im. Feliksa hr. Sobańskiego oraz finansowany przez właścicieli pałacu i z dotacji: Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Pałac jest budowlą murowaną z cegły i tynkowaną. Oparty został na planie złożonym, w którym do prostokątnego korpusu dodano liczne ryzality - na osi ryzalit wejściowy i ogrodowy wieloboczny z tarasem, po obu stronach wydzielone ryzality boczne, a za nimi prostokątne aneksy wież. Bryła bardzo złożona, zróżnicowana co do wysokości. Korpus i ryzality boczne podpiwniczone (ze sklepieniem kolebkowym), jednokondygnacyjne, z mieszkalnymi poddaszami w dachach mansardowych. Ryzalit frontowy dwukondygnacyjny. W parterze podest wejściowy z galerią na 4 parach kolumn. Powyżej II kondygnacji o elewacji trójosiowej dach mansardowy z lukarnami. Ryzalit ogrodowy również wysoki. Boczne wieże 3-kondygnacyjne nakryte dachami 4-spadowymi ściętymi. Od str. wsch. dodane parterowe przeszklone pomieszczenie dawnej oranżerii. Od str. zach. 2-kondygnacyjna galeria łącząca pałac z kaplicą. Elewacja niezwykle ożywiona, opilastrowana.

We wnętrzu o układzie 2-traktowym, w partiach bocznych 3-traktowym, na osi sień na 4 kolumnach toskańskich z klatką schodową. W trakcie ogrodowym sala balowa wyższa, z dekoracją stiukową w postaci fryzu na konsolkach, wyposażona w narożne lustra. Inne wnętrza bez wyposażenia. W II kondygnacji zmieniony pierwotny układ. Elewacja niezwykle ożywiona. Opilastrowana. W partiach dwukondygnacyjnych wydzielone gzymsy między kondygnacjami. W partiach górnych od str. ogrodowej na pilastry nałożone hełmy. Taras z lustrzanymi schodami wyposażony w balustradę tralkową z piaskowca. Dach kryty blachą

w układzie romboidalnym, w zwieńczeniu galeryjki. Nad dachami liczne ozdobne kominy. Otwory okienne w części zamknięte łukiem koszowym, wyposażone w stolarkę z podziałem na dwa skrzydła i kwatery szczelinowe.

Rysunek 7. Pałac w Guzowie (stan obecny – góra, projekt renowacji – dół)

Źródło: <http://palacwguzowie.pl/>

Pałac jest unikalnym przykładem tzw. kostiumu francuskiego w Polsce i jedną z najbardziej okazałych rezydencji z II poł. XIX w. Jego historia pokazuje możliwość transformacji okazałego staropolskiego dworu w pełen rozmachu pałac, wyposażony m.in. w oryginalne kominki z paryskiego pałacu Tuileries oraz zachowaną w niemal nienaruszonym stanie kaplicę pałacową z końca XIX w.

Jest to również miejsce związane z wieloma wybitnymi osobistościami XVIII, XIX i XX w. m.in. kompozytorem Michałem Kleofasem Ogińskim, ministrem sprawiedliwości Księstwa Warszawskiego Felixem hr. Łubieńskim i jego żoną dramatopisarką Teklą z Bielińskich, działaczem gospodarczym i wiceprezesem Banku Polskiego Henrykiem hr. Łubieńskim, szwoleżerem i biskupem Tadeuszem hr. Łubieńskim, słynną filantropką zaangażowaną w pomoc zesłańcom Różą z Łubieńskich Ludwikową Sobańską zwaną „Różą Sybiru”, kaznodzieją i rekolekcjonistą o. Bernardem hr. Łubieńskim, mecenasem sztuki i filantropem Felixem hr. Sobańskim, kolekcjonerem-numizmatykiem Kazimierzem hr. Sobańskim oraz dziennikarzem i pisarzem Antonim hr. Sobańskim.

Pałac był również świadkiem burzliwych wydarzeń XX stulecia. W roku 1915 służył jako rosyjski szpital polowy, do którego przywożono setki rannych żołnierzy – ofiar pierwszych ataków gazem bojowym pod Bolimowem oraz jako cel bombardowań przez niemieckie aeroplany (zginął wówczas administrator majątku). We wrześniu 1939 został zajęty przez sztab Adolfa Hitlera, który wydał w pałacu bankiet z okazji udanej kampanii wojskowej w Polsce i szturmu na Warszawę. W okresie II wojny światowej Niemcy zrabowali większość wyposażenia, co opisuje we wspomnieniach Monika Żeromska. Po zakończeniu wojny majątek został znacjonalizowany i zdewastowany przez komunistów, którzy w pałacu utworzyli biura cukrowni i kwaterunek pracowników.

Obiekt posłużył również za plan filmowy m.in. „Klucznika” i „Kochanków z Marony”.

Zespół klasztorny reformatów w Miedniewicach

Pierwotny kościół i klasztor wzniesiony został w 1681 r. przez Mikołaja i Lukrecję z Radziwiłłów Grudzińskich. Dzięki jego staraniom, a także późniejszego starosty guzowskiego, golubskiego i grzybkowskiego, w 1681 r. do Miedniewic zostali sprowadzeni reformaci celem pełnienia stałego dozoru nad cudownym obrazem, którzy przebywali w miejscowości aż do kasaty w roku 1875. Budowę obecnego kościoła rozpoczęto w 1737 r. z fundacji Grudzińskich, a ukończono w 1748 roku, staraniem Barbary U. Sanguszkowej - wnuczki fundatora. Prace budowlane wg projektu Józefa II Fontany i Tomasza II Bellottiego, przy udziale brata Mateusza Osieckiego - reformaty, prowadził Andrzej Celner. Konsekracja świątyni nastąpiła w 1755 r. W 1878 r. przeprowadzano remont, a w latach 1929-30 odnowiono fasady, przebudowano taras i skarbiec przy prezbiterium oraz dobudowano aneksy boczne przy prezbiterium zakończone półkolistymi absydami. Na przestrzeni lat 1737-48 wzniesiono krużganki, które następnie remontowano w 1799 i 1930 r. Obecny klasztor budowany był w latach 1692-1705, a w latach 1793-1794 został wyremontowany z udziałem muratora A. Castillione oraz cieśli A. Kukawskiego. We wnętrzu prace stolarskie prowadzone były przez Witalisa Graffa, natomiast malarskie przez Grzegorza Kobierskiego i Alfonsa Sułkowskiego.

Kościół jest orientowany, połączony od północy ze wschodnim i zachodnim skrzydłem klasztoru. Od zachodu, przed fasadą duży dziedziniec krużgankowy. Od południa otoczony ogrodem. Gmach budowany z cegły, tynkowany wewnątrz i zewnątrz, dachy kryte dachówką karpiówką, nad przybudówkami - blachą. Kościół jednonawowy o systemie ścienno-filarowym. Nawa szeroka 4-przęsłowa, prezbiterium węższe 1-przęsłowe, za którym w absydzie 2-kondygnacje, zakrystia i na piętrze chór zakonny. Po obu stronach prezbiterium przydatki, zakończone absydami z XX w. We wnętrzu artykulacja pilastrowa na filarach. Ściana zwieńczona wygierowanym szerokim belkowaniem tokańskim, z wydatnym gzymsem. Na sklepieniach - kolebkowa na parzystych gurtach, z lunetami ponad wnękami, prezbiterium

sklepienie kolebkowo-krzyżowe, zakrystia kolebką z lunetami. Prezbiterium wydzielone łukiem tęczowym z wydatnym gurtem. W ścianach magistralnych, w łukach tarczowych lunet, wysokie okna, zamknięte łukiem odcinkowym. W czwartym - zachodnim przęśle nawy, węższym - chór muzyczny na 4 filarach z arkadkami bocznymi - węższymi, środkową - szeroką.

Rysunek 8. Zespół klasztorny reformatów w Miedniewicach

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Wiskitki

Zewnątrz fasada na wysokim cokole z płycinami, pięcioosiowa, rozczłonowana jednostronnie zdwojonymi pilastrami toskańskimi. Szczyt z pilastrami i płyciną z okulusem, zwieńczony trójkątnym frontonem, ujęty spływami ze sterczynami obeliskowymi na skrajach. Ponad fasadą taras z 2 biegami schodów. Elewacje boczne artykułowane pilastrami zredukowanymi. Dachy: nad nawą 2-spadowy, nad prezbiterium - wielospadowy, kryte dachówką; nad aneksami pulpitowe, kryte blachą. Sygnaturka nad prezbiterium z hełmem 2-kondygnacyjnym, 2-laterniowym, baniastym, krytym blachą. Wnętrze polichromowane. W gmachu instalacja elektryczna, ogrzewanie piecami akumulacyjnymi.

Zespół klasztorny (kościół pw. Nawiedzenia NMP i św. Józefa, klasztor i ogrodzenie arkadowe) wpisany jest do rejestru zabytków pod nr rej.: 384/62 z dnia 2 lutego 1962 r., natomiast 17 listopada 1994 r. pod nr rej.: 983-A wpisany został cmentarz kościelny.

Zespół dworski w Sokule

Założenie parkowo-dworskie usytuowane jest na zachodnim skraju wsi Sokule. Dwór wzniesiony został w środku zabytkowego parku na przełomie XVII i XVIII wieku.

Rysunek 9. Dwór w Sokule

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Wiskitki

Jest to budynek murowany z cegły w mieszanym wątku, otynkowany, posadowiony na wysokim otynkowanym cokole. Obrazowanie okien w dachu (facjatek) wyłożono drewnem. Szczyt w elewacji frontowej murowany, wyłożony drewnem. Stropy płaskie deskowe na belkach, w części tynkowane. Więźba dachowa krokwiowo-jętkowa, bez kleszczy, z dwiema ramami stolcowymi. Dach kryty papą na deskowaniu. Podłogi drewniane na legarach. Okna polskie, drewniane, dwuskrzydłowe, ze szprosami, zaopatrzone w okiennice drewniane, płycinowe pełne. Drzwi współczesne w trakcie rekonstrukcji. Drzwi zamontowane, drewniane, płycinowe, w 2/3 z przeziernikiem podzielonym szczeblinkami. Schody drewniane, dwubiegowe, w trakcie rekonstrukcji, Rynny i rury spustowe z blachy ocynkowanej.

Budynek wzniesiony na rzucie prostokąta, z sienią na przestrzał, dwutraktowy, jednokondygnacyjny z mieszkalnym poddaszem, niepodpiwniczony. Dach czterospadowy z facjatami w elewacjach bocznych i lukarnami w elewacjach frontowej i ogrodowej.

Elewacja frontowa od zachodu, siedmiosiowa. W środku elewacji portyk dwukolumnowy. Kolumny otynkowane, z entansis, z pseudodoryckimi kapitelami, podtrzymują trójspadowy łamany daszek, zakończony frontonem. Pole tymanonu deskowane oraz zdobione laskowaniem w kształcie promieni. W dachu dwa świetliki. Elewacja ogrodowa od wschodu, pięćoosiowa, z regularnym układem okien wokół centralnie usytuowanych drzwi. W dachu dwie facjaty kryte dwuspadowymi daszkami. Elewacja boczna południowa, czteroosiowa, bez drzwi. Elewacja boczna północna, trójosiowa z otworem drzwiowym zamkniętym spłaszczonym łukiem.

We wnętrzu zachowany i wbudowany w ścianę XIX wieczny piec. Budynek wyposażony w instalację elektryczną, wodno-kanalizacyjną miejscowo (szambo, studnia).

Park dworski w Starym Drzewiczu

Jest to krajobrazowy park dworski, o powierzchni ok. 2 ha, powstały w latach 30. XX w., który wpisany został do rejestru zabytków pod nr rej.: 724 z dnia 1 czerwca 1984 r. Na terenie parku zlokalizowany jest jednopiętrowy dwór.

Od strony frontowej dworu rośnie kilka kasztanowców, robinii tworząc niewielką skupinę. Na północ od niego stoją dwa budynki gospodarcze i drewniana szopa. Po północnej stronie dworu rosną dwa świerki srebrzyste i okazałych rozmiarów klon jesionolistny, za którymi rozciąga się luźna skupina drzew z dominującą robinią. Wśród tych stosunkowo jeszcze młodych drzew rośnie dąb szypułkowy wyróżniający się okazałymi rozmiarami. Park od drogi oddziela rząd robinii. Od strony elewacji ogrodowej dworu rośnie grab o dwumetrowym obwodzie oraz dwa świerki srebrzyste, a za nimi zniszczony już szpaler leszczynowy. Za szpalerem leży nieduży o prostokątnym kształcie lasek dębowy. Drzewa są młode, nie przekraczają prawdopodobnie 50 lat. W północnej części założenia za budynkami gospodarczymi znajduje się nieduży staw o regularnym kwadratowym kształcie. Jest on otoczony drzewami, z przewagą wierzb. W pobliżu zachodniego brzegu zbiornika rosną dwa równoległe do siebie szpalery leszczynowe przypominające szeroką aleję.

Wschodnią część dawnego założenia ogrodowego zajmuje pastwisko otoczone robinią i kępami lilaka.

Rysunek 10. Dwór oraz drzewostan parku dworskiego w Starym Drzewiczu

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Wiskitki

Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej zespołu rynku i kościoła w Wiskitkach

Strefa wpisana została do rejestru zabytków pod nr rej.: 788 z dnia 5 kwietnia 1988 roku. Składa się na nią przede wszystkim rynek (Pl. Wolności) z zespołem kościelnym oraz przebiegająca przed jego północną pierzeją droga krajowa nr 50 (ul. Żyrardowska przedłużona o ul. Guzowską), biegnąca na południe mniej więcej na przedłużeniu zachodniej pierzei Pl. Wolności – ul. Kościuszki, otaczająca od południa i zachodu, zachodni blok przyrynkowy – ul. Ogrodowa, ul. Strażacka od ul. Żyrardowskiej na północny – wschód od skrzyżowania z ul. Topiel, podobnie od ul. Żyrardowskiej na południowy – wschód – ul. Pańska, a ponadto ul. Armii Krajowej, która łagodnym łukiem łączy ul. Guzowską z ul. Cegielni (przedłużenie na zachód ul. Kościuszki). Pierzeje rynku są obudowane zabudową ciągłą, piętrową lub parterową, ustawioną kalenicowo. Dachy są dwuspadowe, kryte papą, na budynkach parterowych, natomiast na piętrowych występują niższe dachy z wysuniętymi okapami. Większość pokoi na parterze w domach wykorzystywanych jest na pomieszczenia usługowe.⁵

⁵ Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wiskitki.

Rysunek 11. Rynek w Wiskitkach

Źródło: <https://zabytek.pl/>; Autor: Jolanta Dyr, Licencja: CC BY-SA 3.0

Rysunek 12. Plan ścisłej strefy ochrony konserwatorskiej zespołu rynku i kościoła w Wiskitkach

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Wiskitki

Kościół par. pw. Wszystkich Świętych w Wiskitkach wraz z cmentarzem przykościelnym oraz ogrodzeniem z bramą i figurami

Kościół wraz z cmentarzem przykościelnym oraz ogrodzeniem z bramą i figurami wpisany został do rejestru zabytków pod nr rej.: 998-A z dnia 25 listopada 1996 r.

Jest to świątynia murowana, trzynawowa wybudowana w roku 1585 roku staraniem ks. Wawrzyńca Goślickiego, a następnie rozbudowana w XVIII i XIX wieku, kiedy to świątynię

rozbudowywano o dwie wieże i nawy boczne oraz podwyższono prezbiterium i zbudowano nową zakrystię. Starą zakrystię natomiast przekształcono w kaplicę Matki Bożej z Lourdes.

Obecny kościół jest budowlą orientowaną z dwiema wieżami flankującymi fasadę. Neogotyckie wyposażenie kościoła zostało wykonane wg projektu architekta Konstantego Wojciechowskiego. W dębowym ołtarzu głównym znajduje się dwanaście obrazów pędzla Józefa Buchbindera ukazujących polskich świętych.

Rysunek 13. Kościół par. pw. Wszystkich Świętych w Wiskitkach

Źródło: <https://zabytek.pl/>; Autor: Pkopania, Licencja: CC BY-SA 3.0

Cmentarz rzymsko-katolicki, kaplica grobowa oraz brama w Wiskitkach

Założenie sakralne pochodzące z I poł. XIX w., na które składają się: cmentarz rzymsko-katolicki, kaplica grobowa oraz brama w Wiskitkach. Episane zostało do rejestru zabytków pod nr rej.: 860 z dnia 18 lutego 1992 roku.

Cmentarz położony jest w północno-zachodniej części miasta, przy węźle autostradowym. Obiektami o największym znaczeniu historycznym są: kaplica-mauzoleum Łobieńskich-Sobańskich oraz mogiła żołnierzy WP z 1939 roku.

Rysunek 14. Cmentarz rzymsko-katolicki w Wiskitkach

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Wiskitki

Cmentarz żydowski oraz cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej w Wiskitkach

Cmentarz żydowski w Wiskitkach, założony w XIX w. wpisany został do rejestru zabytków pod nr rej.: 878 z dnia 7 kwietnia 1992 roku. Położony jest na południe od cmentarza rzymsko-katolickiego, przy ulicy Spółdzielczej. Znajduje się na nim około 50 wolnostojących nagrobków.

Rysunek 15. Cmentarz żydowski w Wiskitkach

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Wiskitki

Cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej w Wiskitkach położony jest naprzeciw cmentarza żydowskiego. Założony został w 1915 r. i pochowani są na nim żołnierze armii rosyjskiej.

Rysunek 16. Cmentarz wojenny żołnierzy rosyjskich z okresu I wojny światowej w Wiskitkach

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Wiskitki

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego – analiza szans i zagrożeń

Zachowane obiekty zabytkowe na terenie gminy Wiskitki są zróżnicowane pod względem architektonicznym, a także pod względem sposobu użytkowania i stanu zachowania. Analiza stanu dziedzictwa kulturowego i uwarunkowań jego ochrony na terenie gminy doprowadziła do rozpoznania następujących czynników determinujących jej dalszy rozwój.

W tabeli poniżej zestawiono mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia. Zdiagnozowane mocne strony oraz szanse dają możliwość dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego regionu z uwzględnieniem wartości historycznych i kulturowych tego obszaru. Należy jednak zwrócić uwagę na występujące nadal słabe strony w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, a także na potencjalne zagrożenia, które mogą powodować negatywne skutki dla ochrony obiektów i obszarów zabytkowych zlokalizowanych w granicach gminy Wiskitki.

Tabela 3. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Wiskitki

Mocne strony	Słabe strony
— zachowane obiekty architektury mieszkalnej, użytkowej, sakralnej i kultu religijnego, — bogate dziedzictwo historyczne gminy, — uwzględnianie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego w gminnych dokumentach strategicznych i planistycznych, — kultywowanie dziedzictwa niematerialnego regionu, — występowanie stanowisk archeologicznych, — organizacja wydarzeń kulturalnych umożliwiających promowanie tradycji regionu, — funkcjonujące instytucje kultury, — aktywny udział organizacji pozarządowych w życiu kulturowym gminy, — promocja historii i dziedzictwa kulturowego na stronie internetowej gminy, — bogate zasoby przyrodnicze i znaczny potencjał turystyczno-rekreacyjny, — wykorzystanie obiektów zabytkowych do rozwoju turystyki i promocji Gminy, — systematyczna poprawa stanu obiektów zabytkowych.	— występowanie obiektów zabytkowych, które wymagają renowacji, — konkurencja turystyczna ze strony gmin sąsiednich, — niewystarczające środki w budżecie gminy na renowację zabytkowych obiektów, — niewystarczająca promocja gminy.
Szanse	Zagrożenia
— rosnąca świadomość mieszkańców nt. znaczenia krajobrazu kulturowego i obiektów zabytkowych jako produktu turystycznego, — wzrost roli mediów w popularyzowaniu tematów historycznych oraz tematów dotyczących zabytków i ich ochrony, — możliwość rewaloryzacji znaczącej części obiektów zabytkowych z wykorzystaniem środków krajowych i dotacji unijnych, — możliwość pozyskania dotacji na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy	— ryzyko wystąpienia negatywnych zdarzeń losowych mogących uszkodzić lub zniszczyć obiekty zabytkowe, — brak możliwości podjęcia prac remontowo – konserwatorskich przy obiektach stanowiących dziedzictwo kulturalne będących własnością prywatną, — trudności w pozyskiwaniu środków zewnętrznych, głównie przez prywatnych właścicieli, — degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzenie elementów nowej zabudowy

objektach zabytkowych ze środków finansowych pochodzących z różnych źródeł, — kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych, — prowadzenie dalszych badań archeologicznych.	nienawiązujących do historycznego charakteru gminy, — samowolne działania na zabytkach.
--	---

Źródło: Opracowanie własne

7. Założenia programowe

7.1. Priorytety programu opieki nad zabytkami

Po przeprowadzeniu analizy określono priorytety realizacji *Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Wiskitki na lata 2022-2025*. Celem podjęcia wieloletnich i kompleksowych działań jest poprawa stanu obiektów zabytkowych, ale także ochrona dziedzictwa kulturowego i budowanie tożsamości regionalnej, jak również promowanie dotychczasowego dorobku lokalnej społeczności wśród mieszkańców gminy i turystów.

W ramach przedmiotowego Programu wyznaczono następujące priorytety:

- **Priorytet I.** Ochrona dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego,
- **Priorytet II.** Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego,
- **Priorytet III.** Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości.

7.2. Kierunki działań i zadania programu opieki

W ramach wymienionych priorytetów wytyczono kierunki działań i na tej podstawie wytyczono poszczególne zadania do realizacji.

Tabela 4. Kierunki działań oraz zadania przyjęte przez Gminę Wiskitki – priorytet I

PRIORYTET I. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO JAKO ELEMENT ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO		
Kierunki działań	Zadania	Termin realizacji
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	• Prowadzenie prac remontowo – konserwatorskich przy obiektach zabytkowych; • Opracowanie długofalowego, uwzględniającego kompleksowość działań planu remontów obiektów zabytkowych; • Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków; • Zmiana sposobu użytkowania lub adaptacja nieużytkowanych obiektów zabytkowych do nowych funkcji; • Rewaloryzacja zespołów zabytkowej zieleni (w tym parków, cmentarzy, obszarów nieczynnych cmentarzy); • Rewaloryzacja obszarów i obiektów zabytkowych przemysłowych z możliwością ich adaptacji do nowych funkcji.	2022-2025
Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność	• Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni: parkach, cmentarzach, obszarach nieczynnych cmentarzy, dawnych parkach dworskich itp.;	2022-2025

PRIORYTET I. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO JAKO ELEMENT ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO		
Kierunki działań	Zadania	Termin realizacji
zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne	• Iluminacja najcenniejszych zabytków; • Określenie zasad i konsekwentne ich wdrażanie w zakresie umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych; • Umieszczanie tablic informacyjnych na zabytkach.	
Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami	• Wspieranie rozwoju muzeów regionalnych, skansenów i innych instytucji kultury; • Wspieranie utrzymania na rynku prac zanikających rzemiosł i zawodów; • Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach budownictwa drewnianego oferujących wypoczynek i rozrywkę (regionalne potrawy, zwyczaje itp.) oparte na miejscowych tradycjach.	2022-2025

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 5. Kierunki działań oraz zadania przyjęte przez Gminę Wiskitki – priorytet II

PRIORYTET II. OCHRONA I ŚWIADOME KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU KULTUROWEGO		
Kierunki działań	Zadania	Termin realizacji
Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	• Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego; • Wdrażanie zapisów gminnych/ lokalnych programów rewitalizacji w realizacji zagospodarowania przestrzennego (w tym w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego).	2022-2025

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 6. Kierunki działań oraz zadania przyjęte przez Gminę Wiskitki – priorytet III

PRIORYTET III. BADANIE I DOKUMENTACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ PROMOCJA I EDUKACJA SŁUŻĄCA BUDOWANIU TOŻSAMOŚCI		
Kierunki działań	Zadania	Termin realizacji
Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym	• Udostępnienie informacji o zabytkach na stronie internetowej gminy; • Utworzenie systemu informacji i promocji (bazy danych) środowiska kulturowego; • Opracowanie mapy zabytków znajdujących się na terenie gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego.	2022-2025
Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	• Wydawanie i wspieranie publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego; • Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych; • Organizowanie szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i udział w nich; • Wspieranie i upowszechnianie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez organizowanie i wspieranie zajęć.	2022-2025

PRIORYTET III. BADANIE I DOKUMENTACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ PROMOCJA I EDUKACJA SŁUŻĄCA BUDOWANIU TOŻSAMOŚCI		
Kierunki działań	Zadania	Termin realizacji
Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym	- Weryfikacja obiektów wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków i wojewódzkiej ewidencji zabytków pod kątem zgodności ze stanem faktycznym; - Prowadzenie monitoringu i weryfikacji obiektów wpisanych do ewidencji zabytków.	2022-2025
Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej	- Wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji wizualnej (m.in. za pomocą tablic informacyjnych) obejmującego zasoby i wartości dziedzictwa kulturowego; - Tworzenie i modernizacja elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej.	2022-2025

Źródło: Opracowanie własne

Zadania określone przez Gminę Wiskitki planowane są do realizacji w sposób ciągły w okresie obowiązywania Programu, tj. w latach 2022-2025. Będą one finansowane głównie ze środków własnych, budżetu Gminy, a w miarę możliwości uzyskania wsparcia z zewnątrz, również ze środków zewnętrznych, w tym funduszy europejskich.

Do priorytetowych działań dla Gminy Wiskitki w zakresie ochrony zabytków należą:

- 1) Remont, przebudowa i nadbudowa zabudowań Starego Młyna działka nr ew. 365 w Wiskitkach – czas realizacji inwestycji około 3 lat; budżet 12 mln zł; źródło finansowania: środki własne oraz dofinansowania,
- 2) Remont Placu Wolności w Wiskitkach wraz z montażem fontanny – czas realizacji inwestycji około 3 lat; budżet około 5 mln zł; źródło finansowania: środki własne oraz dofinansowania,
- 3) Remont budynku mieszkalnego na rogu Placu Wolności tj. Kamienica Hrab ska – elewacja; czas realizacji inwestycji około 3 lata; budżet około 0,5 mln zł; źródło finansowania: środki własne,
- 4) Remont Kościoła w Wiskitkach – sufit oraz elewacja,
- 5) Remont Klasztoru w Miedniewicach.

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Zadania określone w niniejszym Programie będą wykonywane przy pomocy następujących instrumentów:

- a) **instrumentów prawnych** – wynikających z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, budowę parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do rejestru lub wojewódzkiej ewidencji zabytków obiektów będących własnością gminy Wiskitki, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- b) **instrumentów finansowych** – obejmujących między innymi finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy Wiskitki, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;
- c) **instrumentów koordynacji** – obejmujących między innymi realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- d) **instrumentów społecznych** – obejmujących m.in. działania edukacyjne i promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;
- e) **instrumentów kontrolnych** – obejmujących między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Program opieki nad zabytkami, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostaje przedstawiony Radzie Miasta i Gminy Wiskitki, w celu przyjęcia go uchwałą (zgodnie z pkt 3 art. 87 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Program opracowywany jest na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Burmistrz Miasta i Gminy Wiskitki jest odpowiedzialny za sporządzanie co dwa lata sprawozdań z realizacji zadań Programu i przedstawienie ich Radzie Miasta i Gminy Wiskitki.

Głównym odbiorcą niniejszego Programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców gminy. Program

powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad nimi oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

W poniższej tabeli przedstawiono przykładowe kryteria prowadzenia oceny realizacji Programu.

Tabela 7. Kryteria prowadzenia oceny realizacji Programu

Nazwa priorytetu	Wskaźniki
<u>PRIORYTET I</u> Ochrona dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego	• Poziom wydatków budżetu Gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami; • Wartość finansowa wykonanych prac remontowo - konserwatorskich przy zabytkach; • Liczba obiektów, w których obrębie przeprowadzono prace remontowo-konserwatorskie; • Wartość pozyskanych środków z źródeł zewnętrznych; • Powierzchnia, na której dokonano rewaloryzacji; • Koszty bieżących prac porządkowych; • Ilość zamieszczonych nowych tablic informacyjnych na zabytkach; • Liczba wspartych muzeów regionalnych, skansenów i innych instytucji kultury; • Liczba przeszkolonych osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną; • Ilość wspartych gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach budownictwa drewnianego oferujących wypoczynek i rozrywkę oparte na miejscowych tradycjach.
<u>PRIORYTET II</u> Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego	• Liczba miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które zostały sporządzone przez Gminę Koźmin Wielkopolski; • Liczba zrealizowanych zapisów z lokalnego programu rewitalizacji w realizacji zagospodarowania przestrzennego.
<u>PRIORYTET III</u> Priorytet III. Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości	• Liczba zrealizowanych konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych; • Liczba przeprowadzonych dodatkowych zajęć szkolnych o tematyce historycznej i kulturowej; • Liczba opracowanych, wydanych publikacji (w tym folderów promocyjnych); • Liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej.

Źródło: Opracowanie własne

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Art. 71 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami mówi, iż *w zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku. Ponadto sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki.*

Zgodnie z art. 73 ustawy podmioty będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające zabytek w trwałym zarządzie albo będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa, mogą ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru albo prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa.

Z kolei zgodnie z art. 74 ustawy dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez:

- 1) ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków budżetu państwa, z części, której dysponentem jest ten minister;
- 2) wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda.

Dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa jest udzielana ze środków budżetu państwa, z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Zgodnie z art. 81 w trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Poniżej przedstawiono możliwe źródła finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach zabytkowych. Zasadne jest sprawdzenie możliwości ubiegania się o wsparcie w instytucjach każdorazowo przed złożeniem wniosku o dotację.

Istnieje możliwość finansowania zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami z następujących źródeł:

- Rady Miasta i Gminy Wiskitki (budżet Gminy);
- Rady Powiatu (budżet powiatu);
- Sejmiku Województwa (budżet województwa);
- Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda);
- Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego) oraz innych ministrów;
- Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Środków Unii Europejskiej i innych środków pomocowych (m.in. PROW na lata 2021-2027, RPO na lata 2021-2027)
- Funduszu Kościelnego w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (dotacje z Funduszu Kościelnego są udzielane wyłącznie na remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.). Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących (takich jak np.: dzwonnice wolnostojące, krzyże) ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: obrazy, ikonostasy, stalle, epitafia, szaty i naczynia liturgiczne, instrumenty muzyczne, dzwony) oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wnętrz (takich jak np.: polichromie, freski, witraże i posadzki).

11. Załączniki

Załącznik 1. Wykaz zabytków nieruchomych z terenu gminy Wiskitki ujętych w gminnej ewidencji zabytków

Załącznik 2. Wykaz zabytków archeologicznych z obszaru gminy Wiskitki

Załącznik 1. Wykaz zabytków nieruchomych z terenu gminy Wiskitki ujętych w gminnej ewidencji zabytków

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres/ Lokalizacja	nr ew. dz.	Zakres ochrony
1.	Czerwona Niwa-Parcel	Cmentarz wojenny	1915 r.	Wśród pól, około 400 m. od szosy z Guzowa do Humina, po jej poł. stronie.	cz. dz. 80/2	WEZ, GEZ
2.	Feliksów	Cmentarz ewangelicki, ob. rzymsko-katolicki	ok. poł. XIX w.	Wśród pól. Około 60 m. od szosy z Feliksowa do Baranowa, po jej PD-WSCH stronie.	dz. 135	WEZ, GEZ
3.	Franciszków	Cmentarz ewangelicki	poł. XIX w.	—	294	WEZ, GEZ
4.	Franciszków	Cmentarz wojenny żołnierzy rosyjskich	1915 r.	Las około 20 m od linii PKP	221/1201	WEZ, GEZ
5.	Guzów	Układ ruralistyczny Guzowa	1915 r.	ul. Michała Ogińskiego	—	WEZ, GEZ, Rejestr zabytków: nr rej.: A-1353 z dnia 14.10.2016
6.	Guzów	Budynek gospodarczy w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Łubieńskich	15/115, 15/120 (obręb cukrownia)	WEZ, GEZ
7.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Michała Ogińskiego 3 i 5	21/14	WEZ, GEZ
8.	Guzów	Dom ogrodnika w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Henryka Sienkiewicza 2	6/3 (obręb PGR)	WEZ, GEZ
9.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią (d. budynek gospodarczy)	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Michała Ogińskiego 11	17/5	WEZ, GEZ
10.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Michała Ogińskiego 6	33/38	WEZ, GEZ
11.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Michała Ogińskiego 8	33/36	WEZ, GEZ
12.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Michała Ogińskiego 4	33/38	WEZ, GEZ
13.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Łubieńskich 1	21/14	WEZ, GEZ

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres/ Lokalizacja	nr ew. dz.	Zakres ochrony
14.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo- folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Łubieńskich 11a	6/13 (obręb PGR)	WEZ, GEZ
15.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo- folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Henryka Sienkiewicza 12	24 (obręb PGR)	WEZ, GEZ
16.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo- folwarcznym z cukrownią (d. budynek gospodarczy)	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Henryka Sienkiewicza 14	24 (obręb PGR)	WEZ, GEZ
17.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo- folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Michała Ogińskiego 12 (14)	33/8	WEZ, GEZ
18.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo- folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Michała Ogińskiego 14 (16)	33/8	WEZ, GEZ
19.	Guzów	Dom w zespole pałacowo-parkowo- folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Łubieńskich 7	21/28	WEZ, GEZ
20.	Guzów	Kordegarda wraz z główną bramą wjazdową do zespołu pałacowo-parkowego w Guzowie	1860-1880 r.	ul. Łubieńskich 5	21/14	WEZ, GEZ Rejestr zabytków rej. A-1612 decyzja z dn. 11.01.2021
21.	Guzów	Mostek z balustradą w zespole pałacowo-parkowo- folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Michała Ogińskiego	21/14 (obręb cukrownia)	WEZ, GEZ
22.	Guzów	Mur ogrodzeniowy w zespole pałacowo-parkowo- folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Łubieńskich	21/3 (obręb cukrownia)	WEZ, GEZ
23.	Guzów	Obora w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Henryka Sienkiewicza	6/13 (obręb PGR)	WEZ, GEZ
25.	Guzów	Szkoła w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Łubieńskich 2	19/1, 19/2 (obręb cukrownia)	WEZ, GEZ
26.	Guzów	Dom mieszkalny - willa dyrektora cukrowni w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	ok. 1920 r.	ul. Łubieńskich 9	21/25 (obręb cukrownia)	WEZ, GEZ

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres/ Lokalizacja	nr ew. dz.	Zakres ochrony
27.	Guzów	Dom mieszkalny - willa w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	ok. 1920 r.	ul. Łubieńskich 13	21/21	WEZ, GEZ
28.	Guzów	Dom mieszkalny - willa w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	ok. 1920 r.	ul. Łubieńskich 15	21/19 (obręb cukrownia)	WEZ, GEZ
29.	Guzów	Dom mieszkalny – willa w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	ok. 1920 r.	ul. Łubieńskich 17	21/30 (obręb cukrownia)	WEZ, GEZ
30.	Guzów	Wyspa z grotą w zespole pałacowo-parkowo-folwarcznym z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	ul. Łubieńskich 15	21/14 (obręb cukrownia)	WEZ, GEZ
31.	Guzów	Zespół pałacowo-parkowo-folwarczy z cukrownią	4 ćw. XVIII w., l. 90. XIX w., k. 1827-1830 r.	Teren między ulicami Michała Ogińskiego, Łubieńskich i Róży Sybiru.	—	WEZ, GEZ
32.	Guzów	Cmentarz (kopiec)	1915 r.	Położony wśród pól, po południowej stronie brukowej drogi wiodącej z Guzowa w kierunku Orszewa.	10/1 (obręb PGR)	WEZ, GEZ Rejestr zabytków nr rej.: A-946 decyzja z dn. 23.11.1993
33.	Guzów	Cmentarz wojenny	1915 r.	ul. Róży Sybiru. Na tyłach parku pałacu Sobańskich. Dojazd od strony Żyrardowa, od drogi nr 50.	6/7 (obręb PGR)	WEZ, GEZ Rejestr zabytków nr rej.: A-947 decyzja z dn. 23.11.1993
34.	Guzów	Kaplica pałacowa w zespole pałacowo-parkowym, ob. kościół pw. Św. Feliksa de Valois	3 ćw. XIX w.	ul. Łubieńskich 3	21/4 (obręb Cukrownia)	WEZ, GEZ Rejestr zabytków rej.: A-455 decyzja z dn. 23.03.1962
35.	Guzów	Otoczenie zespołu pałacowo-parkowego	—	między ulicami Łubieńskich, Ogińskiego i Fabrycznej	15/114, 15/115, 15/120, 17/4, 17/6, 19/1, 19/2 (obręb Cukrownia)	WEZ, GEZ Rejestr zabytków nr rej. A-742 decyzja z dn. 12.05.2006
36.	Guzów	Pałac w zespole pałacowo-parkowym	3 ćw. XIX w.	ul. Łubieńskich 3	21/14 (obręb Cukrownia)	WEZ, GEZ Rejestr zabytków rej.: A-455 decyzja z dn. 23.03.1962
37.	Guzów	Park w zespole pałacowo-parkowym	2 poł. XIX w	ul. Łubieńskich 3	21/3, 21/13, 21/14, 21/15, 21/16, 21/24, 21/25, 21/26, 21/27, 21/28, 21/31, 21/32 (obręb Cukrownia)	WEZ, GEZ Rejestr zabytków rej.: A-455 decyzja z dn. 23.03.1962
38.	Janówek	Cmentarz, ob. miejsce po cmentarzu	1940 r., zlikwidowany 1952 r.	Janówek	27	WEZ, GEZ

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres/ Lokalizacja	nr ew. dz.	Zakres ochrony
39.	Miedniewice	Pomnik Pamięci Narodowej – zbiorowa mogiła na cmentarzu parafialnym p.w. NMP i Św. Józefa	przed 1927 r.	cmentarz przy drodze biegnącej przez Miedniewice w kierunku Bolimowa, ok. 300 m na zachód od Kościoła	111	GEZ
40.	Miedniewice	Kopce mogilne z I wojny światowej	1915 r.	ok. 250 m od drogi (na wsch.) Miedniewice-Popielarnia, najbliższy nr gospodarstwa Miedniewice 104.	312/1, 613, 614	WEZ, GEZ
41.	Miedniewice	Cmentarz parafialny pw. NMP i św. Józefa	przed 1927 r.	przy drodze biegnącej przez Miedniewice w kierunku Bolimowa, ok. 300 m na zachód od Kościoła	111	WEZ, GEZ
42.	Miedniewice	Pomnik Pamięci Narodowej – grób nieznanego żołnierza na cmentarzu parafialnym p.w. NMP i Św. Józefa	przed 1927 r.	cmentarz przy drodze biegnącej przez Miedniewice w kierunku Bolimowa, ok. 300 m na zachód od Kościoła	111	GEZ
43.	Miedniewice	Arkadowe ogrodzenie dziedzica klasztoru w zespole klasztornym	XVIII w.	Miedniewice 90	513	WEZ, GEZ Rejestr zabytków nr rej.: 384/62 z 2.02.1962
44.	Miedniewice	Cmentarz przykościelny	1681 r.	Miedniewice 90	513	WEZ, GEZ Rejestr zabytków nr rej.: A-983 decyzja z dn. 17.11.1994
45.	Miedniewice	Klasztor w zespole klasztornym	1735-1755 r.	Miedniewice 90	513	WEZ, GEZ Rejestr zabytków nr rej.: A-384/62 z 2.02.1962
46.	Miedniewice	Kościół parafialny p.w. nawiedzenia NMP w zespole klasztornym	1735-1755 r.	Miedniewice 90	513	WEZ, GEZ Rejestr zabytków nr rej.: A-384/62 z 2.02.1962
47.	Miedniewice	Studnia w zespole klasztornym	XVIII w.	Miedniewice 90	513	WEZ, GEZ
48.	Oryszew - Osada	Dom opiekuńczy (d. Klasztor)	1915 r.	Oryszew - Osada 9	50/4	GEZ
49.	Oryszew - Osada	Zespół budowlany młyna (budynek gospodarczy, d. Młyn motorowy, dom młynarza)	2 poł. XIX w., I. 20. XX w.	—	45/1, 49/1, 49/2	GEZ
50.	Sokule	Oficyna dworska	XVIII / XIX w.	Sokule 13	104/2	WEZ, GEZ

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres/ Lokalizacja	nr ew. dz.	Zakres ochrony
51.	Sokule	Dwór	1 poł. XVIII w., XIX w.	Sokule 13	104/2	WEZ, GEZ Rejestr zabytków nr rej.: A-1163 z 22.05.1975
52.	Sokule	Park dworski	XVIII w.	Sokule 13	części działek o nr ew. 104/2 i 102	WEZ, GEZ Rejestr zabytków nr rej. A-560 decyzja z dn. 20.06.1981
53.	Stary Drzewicz	Dwór	przed 1939 r.	Stary Drzewicz 1	51	GEZ
54.	Stary Drzewicz	Park dworski	lata 30-te XX w.	Stary Drzewicz 1	51	WEZ, GEZ Rejestr zabytków nr rej.: A-724 decyzja z dn. 1.06.1984
55.	Wiskitki	Kapliczka	k. XVIII w.	ul. Żyrardowska	118/1, 302 (obręb Wiskitki miasto)	WEZ, GEZ
56.	Wiskitki	Kapliczka	I poł. XIX w.	ul. Kościuszki	742 (obręb Wiskitki miasto)	WEZ, GEZ
57.	Wiskitki	Kostnica	1854	ul. Guzowska 31	570/2 (obręb Wiskitki miasto)	WEZ, GEZ
58.	Wiskitki	Cmentarz ewangelicki	b.d.	Na południowy wschód od cmentarza rzymsko-katolickiego przy bocznej drodze, ul. Armii Krajowej	606	WEZ, GEZ
59.	Wiskitki	Kaplica grobowa Feliksa Łubieńskiego	poł. XIX w.	ul. Guzowska	21	WEZ, GEZ
60.	Wiskitki	Cmentarz przykościelny par. p.w. Wszystkich Świętych i św. Stanisława Biskupa	XVI-XIX w.	ul. Plac Wolności 33	372	WEZ, GEZ Rejestr zabytków nr rej.: A-998 decyzja z dn. 25.11.1996
61.	Wiskitki	Cmentarz rzymsko-katolicki (wraz ze starodrzewiem)	1 poł. XIX w.	ul. Guzowska	21	WEZ, GEZ Rejestr zabytków nr rej.: A-860 decyzja z dn. 18.02.1992
62.	Wiskitki	Cmentarz wojenny żołnierzy rosyjskich	1915 r.	ul. Spółdzielcza	653	WEZ, GEZ Rejestr zabytków nr rej.: A-878 decyzja z dn. 7.04.1992
63.	Wiskitki	Cmentarz żydowski	poł. XIX w.	ul. Spółdzielcza	569	WEZ, GEZ Rejestr zabytków nr rej.: A-922 decyzja z dn. 21.12.1992
64.	Wiskitki	Kościół p.w Wszystkich Św, i Św. Stanisława	XVI – XIX w.	ul. Plac Wolności 33	372	WEZ, GEZ Rejestr zabytków

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres/ Lokalizacja	nr ew. dz.	Zakres ochrony
						nr rej.: A-998 decyzja z dn. 25.11.1996
65.	Wiskitki	Układ ruralistyczny	—	ul. Plac Wolności, Ogrodowa, Guzowska	223, 225, 224, 227/12, 227/17, 227/20, 227/24, 230/5, 232/2, 232/3, 233, 234, 235, 236/1, 236/3, 236/4, 365, 366, 367, 368, 369, 370/1, 370/2, 271/1, 371/2, 372, 373/1, 373/2, 374, 375, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392/1, 392/2, 393/1, 393/2, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402 436	WEZ, GEZ Rejestr zabytków nr rej.: A-788 decyzja z dn. 5.04.1988
66.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 14	227/17	GEZ
67.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 15	227/20	GEZ
68.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 16	227/24	GEZ
69.	Wiskitki	Dom mieszkalny (obecnie w parterze: kwiaciarnia, piekarnia, sklep gospodarstwa domowego) w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 17	230/5	GEZ
70.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	XVIII w.	ul. Plac Wolności 10	387	GEZ
71.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 9	387	GEZ
72.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	II poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 7	388	GEZ
73.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 3	389	GEZ
74.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 2A	400/1	GEZ

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres/ Lokalizacja	nr ew. dz.	Zakres ochrony
75.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	II poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 1	401/1, 401/2	GEZ
76.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Tadeusza Kościuszki 2	436	GEZ
77.	Wiskitki	Budynek (obecnie Pracownia Urbanistyczno – Projektowa, posterunek policji, Spółka Wodna) w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 35	375	GEZ
78.	Wiskitki	Budynek (obecnie plebania) w zabytkowym układzie ruralistycznym	II poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 33	362	GEZ
79.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 32	371/2	GEZ
80.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	II poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 30	369	GEZ
81.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	II poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 28	368	GEZ
82.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	II poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 28	367	GEZ
83.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	II poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 27	366	GEZ
84.	Wiskitki	Budynek (obecnie apteka) w zabytkowym układzie ruralistycznym	II poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 26	365	GEZ
85.	Wiskitki	Dom mieszkalny (obecnie poczta, sklep spożywczy) w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 26	365	GEZ
86.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności	365	GEZ

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Adres/ Lokalizacja	nr ew. dz.	Zakres ochrony
87.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 24	365	GEZ
88.	Wiskitki	Dom mieszkalny w zabytkowym układzie ruralistycznym	I poł. XIX w.	ul. Plac Wolności 26	365	GEZ
89.	Wiskitki	Budynek straży pożarnej w zabytkowym układzie ruralistycznym	II poł. XIX w.	ul. Żyrardowska	289	GEZ

Źródło: Urząd Miasta i Gminy Wiskitki, *Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Wiskitki*, Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków, *Wojewódzka Ewidencja Zabytków* (stan na dzień 15.11.2021)

Załącznik 2. Wykaz zabytków archeologicznych z obszaru gminy Wiskitki

Numer obszaru AZP i stanowiska	Gmina	Miejscowość	Obiekt i czas powstania	Nr decyzji i data wisu do rejestru zabytków archeologicznych
60-61/18	Jaktorów/ Wiskitki	Henryszew / Feliksów	ślady osadnictwa (epoka brązu, średniowiecze- nowożytność), osada (okres wpływów rzymskich, późny okres wpływów rzymskich)	—
59-60/72	Wiskitki	Aleksandrów	ślady osadnictwa (starożytność, epoka brązu, średniowiecze)	—
59-60/73	Wiskitki	Aleksandrów	ślady osadnictwa (okres wczesno i średniowieczny)	—
60-59/1	Wiskitki	Antoniew	ślad osadnictwa	—
60-59/2	Wiskitki	Antoniew	osada? (neolit)	—
60-59/3	Wiskitki	Antoniew	osada (starożytność), ślady osadnictwa (neolit, wczesne średniowiecze)	—
60-59/4	Wiskitki	Antoniew	ślad osadnictwa (epoka brązu)	—
60-60/7	Wiskitki	Antoniew	ślad osadnictwa (wczesna epoka brązu)	—
61-59/10	Wiskitki	Antoniew	ślad osadnictwa (wczesna epoka brązu)	—
61-59/17	Wiskitki	Antoniew	ślad osadnictwa	—
61-59/7	Wiskitki	Antoniew	ślad osadnictwa (starożytność)	—
59-59/12	Wiskitki	Babskie Budy	osada (neolit, wczesny brąz, wczesne średniowiecze)	—
59-59/13	Wiskitki	Babskie Budy	osada (wczesne średniowiecze)	—
59-59/22	Wiskitki	Babskie Budy	ślady osadnictwa (średniowiecze)	—
61-59/25	Wiskitki	Bartniki	osady (neolit, starożytność), ślad osadnictwa (epoka kamienia/epoka brązu)	—
61-59/28	Wiskitki	Bartniki	ślad osadnictwa (starożytność)	—
61-59/29	Wiskitki	Bartniki	ślad osadnictwa (epoka kamienia/epoka brązu)	—
61-59/30	Wiskitki	Bartniki	ślad osadnictwa	—
61-59/32	Wiskitki	Bartniki	ślad osadnictwa	—
61-59/35	Wiskitki	Bartniki	ślad osadnictwa (neolit)	—
61-59/36	Wiskitki	Bartniki	ślad osadnictwa	—
61-59/37	Wiskitki	Bartniki	ślad osadnictwa (epoka kamienia/epoka brązu)	—
59-60/17	Wiskitki	Cyganka	osada (wczesne średniowiecze, średniowiecze)	—
59-60/18	Wiskitki	Cyganka	ślady osadnictwa (starożytność, okres halszacki, średniowiecze)	—
59-60/19	Wiskitki	Cyganka	osada (starożytność, okres wczesno i średniowieczny)	—
59-60/29	Wiskitki	Cyganka	osada (starożytność, średniowiecze)	—
59-60/95	Wiskitki	Cyganka	ślady osadnictwa (okres wpływów rzymskich)	—
59-59/1	Wiskitki	Czerwona Niwa	osada (okres wpływów rzymskich, średniowiecze- nowożytność)	—
59-59/2	Wiskitki	Czerwona Niwa	osada (średniowiecze)	—

Numer obszaru AZP i stanowiska	Gmina	Miejscowość	Obiekt i czas powstania	Nr decyzji i data wisu do rejestru zabytków archeologicznych
59-59/3	Wiskitki	Czerwona Niwa	ślady osadnictwa (późne średniowiecze-nowożytność)	—
59-59/26	Wiskitki	Czerwona Niwa- Parcele	osada (nowożytność)	—
59-61/100	Wiskitki	Drzewicz Nowy	osada (I - IV w.)	136 z dnia 21.11.1969 r.
59-60/100	Wiskitki	Duninopol Towarzystwo	ślady osadnictwa	—
59-60/55	Wiskitki	Duninopol Towarzystwo	ślady osadnictwa (okres wpływów rzymskich - późny)	—
60-60/77	Wiskitki	Działki	ślad osadnictwa (wczesna epoka brązu)	—
60-60/78	Wiskitki	Działki	ślad osadnictwa (epoka brązu/okres halsztacki)	—
59-61/117	Wiskitki	Feliksów	ślady osadnictwa (starożytność)	—
59-61/63	Wiskitki	Feliksów	osada (starożytność)	—
59-61/64	Wiskitki	Feliksów	osada (wczesne średniowiecze)	—
59-61/65	Wiskitki	Feliksów	ślady osadnictwa (epoka brązu)	—
59-61/67	Wiskitki	Feliksów	osada (epoka brązu-okres halsztacki)	—
59-61/69	Wiskitki	Feliksów	osada (okres halsztacki i lateński, okres wpływów rzymskich)	—
59-61/70	Wiskitki	Feliksów	ślady osadnictwa (wczesny brąz, okres halsztacki)	—
59-61/71	Wiskitki	Feliksów	ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesny brąz)	—
59-61/72	Wiskitki	Feliksów	osada (okres halsztacki i lateński, okres wpływów rzymskich)	—
59-61/73	Wiskitki	Feliksów	ślady osadnictwa (okres halsztacki i lateński, okres wczesno i średniowieczny)	—
59-61/74	Wiskitki	Feliksów	ślady osadnictwa (wczesny brąz, okres halsztacki)	—
59-61/78	Wiskitki	Feliksów	ślady osadnictwa (okres halsztacki i lateński, okres wpływów rzymskich)	—
60-61/19	Wiskitki	Feliksów	ślady osadnictwa (starożytność, wczesne średniowiecze, średniowiecze-nowożytność)	—
60-61/20	Wiskitki	Feliksów	ślady osadnictwa (epoka kamienia, wczesny brąz, starożytność, epoka brązu, wczesne średniowiecze-średniowiecze)	—
60-61/48	Wiskitki	Feliksów	ślad osadnictwa (okres halsztacki - okres lateński)	—
60-61/49	Wiskitki	Feliksów	ślady osadnictwa (epoka brązu, okres halsztacki, późny okres lateński, średniowiecze), osadnictwo (cmentarzysko) (starożytność), osada/cmentarzysko (późny okres wpływów rzymskich - schyłek, wczesne średniowiecze)	—
59-60/74	Wiskitki	Guzów	ślady osadnictwa (starożytność, okres halsztacki, średniowiecze)	—
59-60/78	Wiskitki	Guzów	ślady osadnictwa (starożytność, epoka brązu)	—

Numer obszaru AZP i stanowiska	Gmina	Miejscowość	Obiekt i czas powstania	Nr decyzji i data wisu do rejestru zabytków archeologicznych
59-60/79	Wiskitki	Guzów	ślady osadnictwa (starożytność, okres halsztacki)	—
59-60/80	Wiskitki	Guzów	ślady osadnictwa (starożytność, okres wpływów rzymskich)	—
59-60/85	Wiskitki	Guzów	ślady osadnictwa (starożytność)	—
59-60/87	Wiskitki	Guzów "Cukrownia"	osada (okres wczesno i średniowieczny)	—
59-60/81	Wiskitki	Guzów "PGR"	ślady osadnictwa (średniowiecze)	—
59-60/82	Wiskitki	Guzów "PGR"	osada (okres wpływów rzymskich, także późny)	—
59-60/83	Wiskitki	Guzów "PGR"	osada (okres wpływów rzymskich)	—
59-60/84	Wiskitki	Guzów "PGR"	ślady osadnictwa (wczesny brąz, okres wczesno i średniowieczny)	—
59-60/86	Wiskitki	Guzów "PGR"	osada (neolit, brąz-okres halsztacki)	—
59-60/88	Wiskitki	Guzów "PGR"	ślady osadnictwa (wczesny brąz)	—
59-60/97	Wiskitki	Guzów "PGR"	ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesny brąz)	—
60-59/26	Wiskitki	Hipolitów	osady (starożytność, późny okres lateński/okres wpływów rzymskich), ślad osadnictwa (epoka kamienia/epoka brązu)	—
60-59/27	Wiskitki	Hipolitów	ślad osadnictwa (epoka brązu)	—
60-59/28	Wiskitki	Hipolitów	ślad osadnictwa (starożytność), cmentarzysko?	—
60-59/29	Wiskitki	Hipolitów	osady (późny okres lateński/okres wpływów rzymskich, późne średniowiecze), ślady osadnictwa (wczesne średniowiecze), cmentarzysko? (późny okres lateński/okres wpływów rzymskich)	—
60-60/1	Wiskitki	Hipolitów	osada (późny okres lateński/okres wpływów rzymskich)	—
60-60/2	Wiskitki	Hipolitów	osady (późny okres lateński/okres wpływów rzymskich, starożytność), ślad osadnictwa (epoka brązu)	—
60-60/26	Wiskitki	Hipolitów	ślad osadnictwa (starożytność)	—
60-60/3	Wiskitki	Hipolitów	ślady osadnictwa (okres wpływów rzymskich, starożytność)	—
60-60/4	Wiskitki	Hipolitów	osady (późny okres lateński/okres wpływów rzymskich), ślady osadnictwa (neolit, starożytność)	—
60-60/41	Wiskitki	Hipolitów	ślady osadnictwa (wczesna epoka brązu, późny okres lateński), cmentarzysko (starożytność)	—
60-60/42	Wiskitki	Hipolitów	ślady osadnictwa (starożytność, okres wpływów rzymskich)	—
60-60/5	Wiskitki	Hipolitów	osady (okres lateński, starożytność), ślady osadnictwa (późny neolit/wczesna epoka brązu, okres halsztacki/okres lateński, wczesne średniowiecze/średniowiecze)	—

Numer obszaru AZP i stanowiska	Gmina	Miejscowość	Obiekt i czas powstania	Nr decyzji i data wisu do rejestru zabytków archeologicznych
60-60/6	Wiskitki	Hipolitów	ślad osadnictwa (epoka kamienia/wczesna epoka brązu)	—
59-60/21	Wiskitki	Janówek	osada (okres wpływów rzymskich)	—
59-60/22	Wiskitki	Janówek	osada/cmentarzysko (okres wpływów rzymskich)	—
59-60/23	Wiskitki	Janówek	ślady osadnictwa (wczesny brąz, średniowiecze)	—
59-60/24	Wiskitki	Janówek	osada (starożytność, okres wpływów rzymskich, okres wczesno i średniowieczny)	—
59-60/25	Wiskitki	Janówek	ślady osadnictwa (okres wczesno i średniowieczny)	—
59-60/26	Wiskitki	Janówek	ślady osadnictwa (średniowiecze)	—
59-60/27	Wiskitki	Janówek	ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesny brąz, epoka brązu, okres wczesno i średniowieczny)	—
59-60/61	Wiskitki	Janówek	ślady osadnictwa (starożytność)	—
59-60/62	Wiskitki	Janówek	ślady osadnictwa (starożytność, okres halsztacki i okres wpływów rzymskich)	—
59-60/63	Wiskitki	Janówek	osada (okres halsztacki)	—
61-60/6	Wiskitki	Józefów	ślad osadnictwa (starożytność)	—
60-59/23	Wiskitki	Kamionka	osada (epoka brązu/epoka żelaza), ślady osadnictwa (starożytność)	—
60-59/25	Wiskitki	Kamionka	ślad osadnictwa (starożytność)	—
60-59/53	Wiskitki	Kamionka	ślady osadnictwa (starożytność)	—
60-59/54	Wiskitki	Kamionka	osady (starożytność, okres wpływów rzymskich), ślad osadnictwa (średniowiecze)	—
60-59/55	Wiskitki	Kamionka	osada (późny okres lateński/okres wpływów rzymskich), cmentarzysko (późny okres lateński/okres wpływów rzymskich), ślad osadnictwa (wczesne średniowiecze)	—
60-60/16	Wiskitki	Lubno	ślad osadnictwa (epoka brązu)	—
60-60/9	Wiskitki	Lubno	ślad osadnictwa (wczesne średniowiecze)	—
61-60/7	Wiskitki	Lubno	ślad osadnictwa (epoka brązu)	—
60-59/30	Wiskitki	Miedniewice	ślady osadnictwa (epoka kamienia/epoka brązu, starożytność)	—
60-59/31	Wiskitki	Miedniewice	ślad osadnictwa (wczesne średniowiecze)	—
60-59/32	Wiskitki	Miedniewice	ślad osadnictwa (epoka brązu)	—
60-59/33	Wiskitki	Miedniewice	osady (starożytność, okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze/średniowiecze), ślad osadnictwa	—
60-59/34	Wiskitki	Miedniewice	ślady osadnictwa (starożytność)	—
60-59/35	Wiskitki	Miedniewice	ślady osadnictwa (starożytność, wczesne średniowiecze)	—
60-59/36	Wiskitki	Miedniewice	ślad osadnictwa (okres wpływów rzymskich)	—

Numer obszaru AZP i stanowiska	Gmina	Miejscowość	Obiekt i czas powstania	Nr decyzji i data wisu do rejestru zabytków archeologicznych
60-59/37	Wiskitki	Miedniewice	osady (starożytność, wczesne średniowiecze, średniowiecze), ślady osadnictwa (epoka kamienia/epoka brązu, okres wpływów rzymskich)	—
60-59/38	Wiskitki	Miedniewice	ślady osadnictwa (starożytność, wczesne średniowiecze/średniowiecze, wczesna epoka brązu))	—
60-59/39	Wiskitki	Miedniewice	ślad osadnictwa (neolit)	—
60-59/40	Wiskitki	Miedniewice	osada (okres wpływów rzymskich), ślad osadnictwa (wczesna epoka brązu)	—
60-59/41	Wiskitki	Miedniewice	osady (starożytność, okres halszacki, okres lateński, wczesne średniowiecze/średniowiecze), ślad osadnictwa (wczesna epoka brązu), miejsce produkcji żelaza (późny okres lateński)	—
60-59/42	Wiskitki	Miedniewice	ślad osadnictwa (starożytność), cmentarzysko	—
60-59/43	Wiskitki	Miedniewice	osady (starożytność, średniowiecze/nowożytność), ślad osadnictwa	—
60-59/44	Wiskitki	Miedniewice	osada (wczesne średniowiecze/średniowiecze), ślad osadnictwa (starożytność)	—
60-59/45	Wiskitki	Miedniewice	ślady osadnictwa (epoka kamienia/epoka brązu, starożytność, późny okres lateński, okres wpływów rzymskich, średniowiecze, nowożytność}}	—
60-59/46	Wiskitki	Miedniewice	osady (okres halszacki, okres lateński, okres wpływów rzymskich, średniowiecze/nowożytność), ślad osadnictwa (średniowiecze XII-XIII w.)	—
60-59/47	Wiskitki	Miedniewice	osady (starożytność, okres wpływów rzymskich, średniowiecze)	—
60-59/48	Wiskitki	Miedniewice	ślady osadnictwa (okres halszacki)	—
60-59/49	Wiskitki	Miedniewice	osady (okres wpływów rzymskich), ślad osadnictwa (średniowiecze)	—
60-59/50	Wiskitki	Miedniewice	osady (okres halszacki, okres lateński, okres wpływów rzymskich), ślady osadnictwa (epoka kamienia, epoka brązu, wczesne średniowiecze)	—
60-59/51	Wiskitki	Miedniewice	osady (starożytność, okres wpływów rzymskich, średniowiecze), ślad osadnictwa	—
60-59/52	Wiskitki	Miedniewice	ślady osadnictwa (starożytność, średniowiecze)	—
60-59/56	Wiskitki	Miedniewice	ślad osadnictwa (starożytność)	—
60-60/34	Wiskitki	Miedniewice	ślad osadnictwa (średniowiecze/nowożytność)	—
60-60/35	Wiskitki	Miedniewice	ślady osadnictwa (wczesna epoka brązu, starożytność), osada (okres wpływów rzymskich)	—
60-60/55	Wiskitki	Morgi	osada (wczesne średniowiecze/średniowiecze), ślady osadnictwa (wczesna epoka brązu, okres wpływów rzymskich)	—
60-60/56	Wiskitki	Morgi	ślady osadnictwa (wczesna epoka brązu, okres halszacki/okres lateński, starożytność, średniowiecze)	—

Numer obszaru AZP i stanowiska	Gmina	Miejscowość	Obiekt i czas powstania	Nr decyzji i data wisu do rejestru zabytków archeologicznych
60-60/59	Wiskitki	Morgi	ślad osadnictwa (epoka kamienia/wczesna epoka brązu), osady (wczesna epoka brązu, późny okres lateński, okres wpływów rzymskich, starożytność)	—
60-60/60	Wiskitki	Morgi	ślady osadnictwa (starożytność, okres wpływów rzymskich)	—
60-60/61	Wiskitki	Morgi	ślady osadnictwa (późny okres lateński, wczesne średniowiecze/średniowiecze)	—
60-59/11	Wiskitki	Nowa Wieś	ślad osadnictwa (starożytność)	—
60-59/12	Wiskitki	Nowa Wieś	ślady osadnictwa (starożytność, wczesne średniowiecze)	—
60-59/13	Wiskitki	Nowa Wieś	ślady osadnictwa (epoka brązu, wczesne średniowiecze)	—
60-59/15	Wiskitki	Nowa Wieś	ślady osadnictwa (epoka kamienia, epoka brązu)	—
60-59/16	Wiskitki	Nowa Wieś	ślady osadnictwa (wczesne średniowiecze/średniowiecze)	—
60-59/18	Wiskitki	Nowa Wieś	ślady osadnictwa (wczesna epoka brązu, okres halszacki/okres lateński, epoka kamienia, starożytność, wczesne średniowiecze)	—
60-59/19	Wiskitki	Nowa Wieś	ślad osadnictwa (wczesna epoka brązu)	—
60-59/20	Wiskitki	Nowa Wieś	osada (neolit), ślad osadnictwa (wczesne średniowiecze)	—
60-59/21	Wiskitki	Nowa Wieś	ślady osadnictwa (wczesne średniowiecze, późne średniowiecze/nowożytność)	—
60-59/22	Wiskitki	Nowa Wieś	ślad osadnictwa (okres wpływów rzymskich)	—
60-59/57	Wiskitki	Nowa Wieś	ślad osadnictwa (epoka brązu)	—
60-59/58	Wiskitki	Nowa Wieś	osady? (neolit, wczesna epoka brązu, okres halszacki), ślady osadnictwa (epoka kamienia, epoka brązu, średniowiecze)	—
60-59/59	Wiskitki	Nowa Wieś	ślady osadnictwa (okres wpływów rzymskich, nowożytność)	—
60-59/60	Wiskitki	Nowa Wieś	ślad osadnictwa (wczesna epoka brązu)	—
60-59/61	Wiskitki	Nowa Wieś	ślady osadnictwa (średniowiecze/nowożytność)	—
60-59/62	Wiskitki	Nowa Wieś	ślady osadnictwa (starożytność, średniowiecze)	—
60-59/63	Wiskitki	Nowa Wieś	ślady osadnictwa (epoka kamienia/epoka brązu, okres lateński), osada? (starożytność)	—
60-60/102	Wiskitki	Nowe Kozłowice	ślad osadnictwa (starożytność)	—
60-60/103	Wiskitki	Nowe Kozłowice	osady (późny okres lateński/okres wpływów rzymskich, średniowiecze), ślady osadnictwa (starożytność)	—
60-60/104	Wiskitki	Nowe Kozłowice	ślad osadnictwa (starożytność)	—
60-61/16	Wiskitki	Nowe Kozłowice	ślady osadnictwa (starożytność, okres halszacki, średniowiecze - nowożytność)	—

Numer obszaru AZP i stanowiska	Gmina	Miejscowość	Obiekt i czas powstania	Nr decyzji i data wisu do rejestru zabytków archeologicznych
60-61/15	Wiskitki	Nowe Kozłowice/Żyrardów	ślady osadnictwa (starożytność, okres wpływów rzymskich)	—
59-60/1	Wiskitki	Nowy Drzewicz	ślady osadnictwa (starożytność, okres halszacki)	—
59-60/10	Wiskitki	Nowy Drzewicz	ślady osadnictwa (starożytność, okres wpływów rzymskich, okres wczesno i średniowieczny)	—
59-60/11	Wiskitki	Nowy Drzewicz	ślady osadnictwa (starożytność, wczesne średniowiecze)	—
59-60/12	Wiskitki	Nowy Drzewicz	ślady osadnictwa (okres halszacki i lateński, starożytność, średniowiecze)	—
59-60/13	Wiskitki	Nowy Drzewicz	osada (okres halszacki, późny okres lateński-okres wpływów rzymskich)	—
59-60/14	Wiskitki	Nowy Drzewicz	ślady osadnictwa (starożytność)	—
59-60/15	Wiskitki	Nowy Drzewicz	ślady osadnictwa (starożytność)	—
59-60/16	Wiskitki	Nowy Drzewicz	ślady osadnictwa (późny okres lateński-okres wpływów rzymskich)	—
59-60/2	Wiskitki	Nowy Drzewicz	osada (okres halszacki i lateński, okres wpływów rzymskich)	—
59-60/3	Wiskitki	Nowy Drzewicz	osada (starożytność, okres wpływów rzymskich)	—
59-60/33	Wiskitki	Nowy Drzewicz	ślady osadnictwa (starożytność)	—
59-60/4	Wiskitki	Nowy Drzewicz	osada (późny okres lateński-okres wpływów rzymskich)	—
59-60/45	Wiskitki	Nowy Drzewicz	ślady osadnictwa (wczesny brąz, średniowiecze)	—
59-60/48	Wiskitki	Nowy Drzewicz	skarb monet (okres wpływów rzymskich)	—
59-60/5	Wiskitki	Nowy Drzewicz	ślady osadnictwa (wczesny brąz, okres halszacki, średniowiecze)	—
59-60/6	Wiskitki	Nowy Drzewicz	osada (późny brąz-okres halszacki, późny okres lateński-okres wpływów rzymskich)	—
59-60/7	Wiskitki	Nowy Drzewicz	osada (starożytność, późny okres lateński-okres wpływów rzymskich), cmentarzysko (okres wpływów rzymskich)	—
59-60/8	Wiskitki	Nowy Drzewicz	ślady osadnictwa (neolit, wczesny brąz)	—
59-60/9	Wiskitki	Nowy Drzewicz	ślady osadnictwa (późny okres wpływów rzymskich, wczesne fazy średniowiecza)	—
59-60/99	Wiskitki	Nowy Drzewicz	osada (starożytność, neolit, brąz, okres wpływów rzymskich), cmentarzysko (starożytność)	—
59-61/10	Wiskitki	Nowy Drzewicz	ślady osadnictwa (okres halszacki i lateński)	—
59-61/102	Wiskitki	Nowy Drzewicz	ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesny brąz, okres wpływów rzymskich)	—
59-61/95	Wiskitki	Nowy Drzewicz	cmentarzysko (okres halszacki i lateński)	—

Numer obszaru AZP i stanowiska	Gmina	Miejscowość	Obiekt i czas powstania	Nr decyzji i data wisu do rejestru zabytków archeologicznych
59-60/54	Wiskitki	Nowy Oryszew	ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesny brąz, okres wczesno i średniowieczny)	—
59-60/59	Wiskitki	Nowy Oryszew	ślady osadnictwa (epoka brązu, okres wpływów rzymskich, średniowiecze)	—
59-60/60	Wiskitki	Nowy Oryszew	osada (późny brąz-okres halszacki, wczesne średniowiecze, średniowiecze)	—
59-60/64	Wiskitki	Nowy Oryszew	ślady osadnictwa (okres wpływów rzymskich)	—
59-60/70	Wiskitki	Nowy Oryszew	ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesny brąz, neolit, okres wczesno i średniowieczny)	—
59-60/71	Wiskitki	Nowy Oryszew	ślady osadnictwa (starożytność, okres halszacki)	—
59-60/75	Wiskitki	Nowy Oryszew	ślady osadnictwa (starożytność, okres wczesno i średniowieczny)	—
59-60/76	Wiskitki	Nowy Oryszew	ślady osadnictwa (starożytność, epoka brązu, okres wpływów rzymskich, średniowiecze)	—
59-60/77	Wiskitki	Nowy Oryszew/ Guzów	ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesny brąz, brąz-okres halszacki)	—
59-60/49	Wiskitki	Oryszew Osada	osada (okres wpływów rzymskich, okres wczesno i średniowieczny)	—
59-60/57	Wiskitki	Oryszew Osada	ślady osadnictwa (starożytność, średniowiecze)	—
59-60/58	Wiskitki	Oryszew Osada	ślady osadnictwa (starożytność, wczesne średniowiecze i średniowiecze)	—
59-60/89	Wiskitki	Parcel-Stare Wiskitki	ślady osadnictwa (starożytność, epoka brązu)	—
59-60/90	Wiskitki	Parcel-Stare Wiskitki	ślady osadnictwa (starożytność, okres halszacki i okres wpływów rzymskich, okres wczesno i średniowieczny)	—
59-60/91	Wiskitki	Parcel-Stare Wiskitki	ślady osadnictwa (starożytność, okres halszacki, średniowiecze)	—
59-60/92	Wiskitki	Parcel-Stare Wiskitki	osada (wczesne średniowiecze, średniowiecze)	—
60-59/10	Wiskitki	Popielarnia	ślad osadnictwa (epoka kamienia/epoka brązu)	—
60-59/14	Wiskitki	Popielarnia	ślad osadnictwa (wczesne średniowiecze)	—
60-59/17	Wiskitki	Popielarnia	ślad osadnictwa (starożytność)	—
60-59/24	Wiskitki	Popielarnia	osada (epoka brązu/epoka żelaza)	—
60-59/5	Wiskitki	Popielarnia	ślad osadnictwa (neolit)	—
60-59/6	Wiskitki	Popielarnia	ślady osadnictwa (neolit, epoka kamienia, epoka brązu)	—
60-59/7	Wiskitki	Popielarnia	ślady osadnictwa (epoka kamienia, epoka brązu)	—
60-59/8	Wiskitki	Popielarnia	osada? (wczesna epoka brązu)	—
60-59/9	Wiskitki	Popielarnia	ślad osadnictwa (wczesna epoka brązu)	—
61-59/24	Wiskitki	Prościeniec	ślady osadnictwa (epoka kamienia, neolit, wczesna epoka brązu, epoka brązu)	—

Numer obszaru AZP i stanowiska	Gmina	Miejscowość	Obiekt i czas powstania	Nr decyzji i data wisu do rejestru zabytków archeologicznych
61-59/26	Wiskitki	Prościeniec	ślady osadnictwa (epoka brązu, starożytność)	—
61-59/27	Wiskitki	Prościeniec	ślad osadnictwa (epoka brązu)	—
61-59/31	Wiskitki	Prościeniec	ślady osadnictwa (epoka kamienia, epoka brązu, nowożytność), osada? (wczesna epoka brązu)	—
61-59/8	Wiskitki	Prościeniec	ślady osadnictwa (neolit, starożytność)	—
61-59/9	Wiskitki	Prościeniec	ślady osadnictwa (epoka brązu, epoka kamienia)	—
59-59/11	Wiskitki	Różanów	ślady osadnictwa (epoka brązu, późny okres lateński-okres wpływów rzymskich)	—
61-59/11	Wiskitki	Smolarnia	osada (nowożytność XVI-XIX w.)	—
61-59/13	Wiskitki	Smolarnia	cmentarzysko (epoka brązu), ślad osadnictwa (epoka kamienia/epoka brązu)	—
61-59/14	Wiskitki	Smolarnia	ślady osadnictwa (epoka kamienia, epoka brązu, średniowiecze XII-XIII w.)	—
61-59/15	Wiskitki	Smolarnia	ślady osadnictwa (mezolit, epoka kamienia, epoka brązu)	—
61-59/19	Wiskitki	Smolarnia	ślad osadnictwa	—
61-59/20	Wiskitki	Smolarnia	ślad osadnictwa (epoka kamienia/epoka brązu)	—
61-59/21	Wiskitki	Smolarnia	ślad osadnictwa (epoka kamienia/epoka brązu)	—
61-59/22	Wiskitki	Smolarnia	ślad osadnictwa (epoka kamienia/epoka brązu)	—
61-59/33	Wiskitki	Smolarnia	ślady osadnictwa (epoka kamienia/epoka brązu, starożytności)	—
61-59/34	Wiskitki	Smolarnia	ślad osadnictwa (epoka kamienia/epoka brązu)	—
60-60/18	Wiskitki	Sokule	ślady osadnictwa (epoka brązu, starożytność, średniowiecze)	—
60-60/20	Wiskitki	Sokule	ślady osadnictwa (okres wpływów rzymskich, starożytność, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze)	—
60-60/21	Wiskitki	Sokule	ślady osadnictwa (wczesne średniowiecze XII-XIII w., średniowiecze)	—
60-60/22	Wiskitki	Sokule	ślady osadnictwa (wczesna epoka brązu, późna epoka brązu, okres halszacki)	—
60-60/23	Wiskitki	Sokule	ślad osadnictwa (starożytność)	—
60-60/24	Wiskitki	Sokule	osady (okres wpływów rzymskich, starożytność, średniowiecze), ślad osadnictwa (epoka brązu)	—
60-60/25	Wiskitki	Sokule	ślady osadnictwa (późny okres lateński, starożytność)	—
60-60/45	Wiskitki	Sokule	ślad osadnictwa (epoka brązu)	—
60-60/48	Wiskitki	Sokule	ślad osadnictwa (okres wpływów rzymskich)	—
60-60/49	Wiskitki	Sokule	ślady osadnictwa (okres halszacki/okres lateński, starożytność, wczesne średniowiecze)	—
59-60/50	Wiskitki	Stara Wieś	ślady osadnictwa (okres wczesno i średniowieczny)	—
59-60/52	Wiskitki	Stara Wieś	osada (wczesne średniowiecze)	—

Numer obszaru AZP i stanowiska	Gmina	Miejscowość	Obiekt i czas powstania	Nr decyzji i data wisu do rejestru zabytków archeologicznych
59-60/53	Wiskitki	Stara Wieś	ślady osadnictwa (starożytność, okres wpływów rzymskich), cmentarzysko (starożytność)	—
59-60/51	Wiskitki	Stara Wieś/ Oryszew Osada	ślady osadnictwa (okres wczesno i średniowiecze)	—
59-60/56	Wiskitki	Stara Wieś/ Podoryszew	osada (okres wpływów rzymskich - raczej późny)	—
60-60/100	Wiskitki	Stare Kozłowice	ślady osadnictwa (starożytność, późny okres lateński, okres wpływów rzymskich, średniowiecze)	—
60-60/101	Wiskitki	Stare Kozłowice	ślady osadnictwa (starożytność)	—
60-60/105	Wiskitki	Stare Kozłowice	ślady osadnictwa (starożytność, epoka brązu, późny okres lateński/okres wpływów rzymskich, średniowiecze)	—
60-60/51	Wiskitki	Stare Kozłowice	ślady osadnictwa (starożytność, średniowiecze)	—
60-60/79	Wiskitki	Stare Kozłowice	ślad osadnictwa (wczesne średniowiecze/średniowiecze)	—
60-60/80	Wiskitki	Stare Kozłowice	ślad osadnictwa (okres halszacki)	—
60-60/85	Wiskitki	Stare Kozłowice	ślad osadnictwa (wczesna epoka brązu)	—
60-60/86	Wiskitki	Stare Kozłowice	osada (późny okres lateński/okres wpływów rzymskich), ślady osadnictwa (starożytność)	—
60-60/87	Wiskitki	Stare Kozłowice	ślady osadnictwa (starożytność)	—
60-60/88	Wiskitki	Stare Kozłowice	ślady osadnictwa (późny okres lateński/okres wpływów rzymskich)	—
60-60/89	Wiskitki	Stare Kozłowice	ślad osadnictwa (starożytność)	—
60-60/90	Wiskitki	Stare Kozłowice	osady (późny okres lateński/okres wpływów rzymskich, średniowiecze), ślady osadnictwa (starożytność, okres halszacki)	—
60-60/91	Wiskitki	Stare Kozłowice	ślady osadnictwa (późny okres lateński/okres wpływów rzymskich, średniowiecze)	—
60-60/92	Wiskitki	Stare Kozłowice	osada (późny okres lateński/okres wpływów rzymskich), ślady osadnictwa (starożytność, średniowiecze)	—
60-60/93	Wiskitki	Stare Kozłowice	ślad osadnictwa (epoka brązu)	—
60-60/94	Wiskitki	Stare Kozłowice	ślad osadnictwa (późny okres lateński/okres wpływów rzymskich)	—
60-60/95	Wiskitki	Stare Kozłowice	osada (późny okres lateński/okres wpływów rzymskich), ślady osadnictwa (starożytność, wczesne średniowiecze/średniowiecze)	—
60-60/96	Wiskitki	Stare Kozłowice	osada (późny okres lateński/okres wpływów rzymskich), ślad osadnictwa (średniowiecze)	—

Numer obszaru AZP i stanowiska	Gmina	Miejscowość	Obiekt i czas powstania	Nr decyzji i data wisu do rejestru zabytków archeologicznych
60-60/97	Wiskitki	Stare Kozłowice	osada (późny okres lateński/okres wpływów rzymskich)	—
59-60/30	Wiskitki	Stare Wiskitki	osada (starożytność, okres halsztacki, okres wpływów rzymskich)	—
59-60/93	Wiskitki	Stare Wiskitki	osada (okres halsztacki, lateński, okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze)	—
59-60/94	Wiskitki	Stare Wiskitki	ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesny brąz, okres wpływów rzymskich, okres wczesno i średniowieczny)	—
59-60/96	Wiskitki	Stare Wiskitki	osada (starożytność, okres wpływów rzymskich, także późny)	—
59-60/98	Wiskitki	Stare Wiskitki	ślady osadnictwa (starożytność, okres wczesno i średniowieczny)	—
60-60/27	Wiskitki	Stare Wiskitki	osada (wczesne średniowiecze/średniowiecze)	—
60-60/28	Wiskitki	Stare Wiskitki	ślad osadnictwa (starożytność)	—
60-60/29	Wiskitki	Stare Wiskitki	ślad osadnictwa (starożytność)	—
60-60/31	Wiskitki	Stare Wiskitki	ślady osadnictwa (starożytność)	—
60-60/32	Wiskitki	Stare Wiskitki	ślad osadnictwa (starożytność), cmentarzysko? (okres lateński)	—
60-60/33	Wiskitki	Stare Wiskitki	ślad osadnictwa (epoka brązu)	—
60-60/36	Wiskitki	Stare Wiskitki	ślad osadnictwa (starożytność), osada (średniowiecze)	—
60-60/37	Wiskitki	Stare Wiskitki	osady (starożytność, wczesne średniowiecze, średniowiecze/nowożytność), ślad osadnictwa (neolit), cmentarzysko i osada? (późny okres lateński/okres wpływów rzymskich), cmentarzysko	—
60-60/38	Wiskitki	Stare Wiskitki	ślady osadnictwa (wczesna epoka brązu, średniowiecze), cmentarzysko? (starożytność)	—
60-60/39	Wiskitki	Stare Wiskitki	osada (starożytność), ślady osadnictwa (wczesna epoka brązu, późny okres lateński/okres wpływów rzymskich, średniowiecze)	—
60-60/40	Wiskitki	Stare Wiskitki	ślady osadnictwa (epoka brązu, wczesne średniowiecze), cmentarzysko? (późny okres lateński/okres wpływów rzymskich)	—
60-60/43	Wiskitki	Stare Wiskitki	osada (późny okres lateński/okres wpływów rzymskich), ślady osadnictwa (starożytność, średniowiecze XII-XIII w.)	—
60-60/44	Wiskitki	Stare Wiskitki	osady (okres wpływów rzymskich, średniowiecze XII-XIII w.), ślady osadnictwa (wczesna epoka brązu), cmentarzysko (starożytność)	—
60-60/46	Wiskitki	Stare Wiskitki	ślad osadnictwa (epoka kamienia/wczesna epoka brązu)	—
60-60/47	Wiskitki	Stare Wiskitki	ślady osadnictwa (wczesna epoka brązu, późna epoka brązu, okres halsztacki)	—

Numer obszaru AZP i stanowiska	Gmina	Miejscowość	Obiekt i czas powstania	Nr decyzji i data wisu do rejestru zabytków archeologicznych
60-60/54	Wiskitki	Stare Wiskitki	ślady osadnictwa (epoka kamienia/wczesna epoka brązu, starożytność, średniowiecze/nowożytność)	—
60-60/58	Wiskitki	Stare Wiskitki	ślady osadnictwa (wczesna epoka brązu, starożytność), cmentarzysko? (okres halszacki)	—
60-60/53	Wiskitki	Stare Wiskitki / Morgi	osady (starożytność, późny okres lateński/okres wpływów rzymskich), ślad osadnictwa (wczesne średniowiecze/średniowiecze)	—
60-60/57	Wiskitki	Stare Wiskitki / Morgi	osada (późny okres lateński/okres wpływów rzymskich), ślady osadnictwa (starożytność, wczesne średniowiecze XII w.)	—
59-60/31	Wiskitki	Stare Wiskitki/ Wiskitki	osada (neolit, okres halszacki i lateński, okres wczesnośredniowieczny)	—
59-60/20	Wiskitki	Stary Drzewicz	osada (późny brąz-okres halszacki, okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze)	—
59-60/34	Wiskitki	Stary Drzewicz	ślady osadnictwa (starożytność, okres wpływów rzymskich)	—
59-60/35	Wiskitki	Stary Drzewicz	ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesny brąz)	—
59-60/36	Wiskitki	Stary Drzewicz	ślady osadnictwa (starożytność, wczesne średniowiecze i średniowiecze)	—
59-60/37	Wiskitki	Stary Drzewicz	osada (starożytność, późny okres lateński-okres wpływów rzymskich)	—
59-60/38	Wiskitki	Stary Drzewicz	osada (okres wpływów rzymskich, okres wczesno i średniowieczny)	—
59-60/39	Wiskitki	Stary Drzewicz	osada (okres halszacki i lateński, późny okres lateński-okres wpływów rzymskich, okres wczesno i średniowieczny)	—
59-60/40	Wiskitki	Stary Drzewicz	ślady osadnictwa (okres wpływów rzymskich, okres wczesno i średniowieczny)	—
59-60/41	Wiskitki	Stary Drzewicz	osada (starożytność, średniowiecze), osada/cmentarzysko (późny okres lateński-okres wpływów rzymskich)	—
59-60/42	Wiskitki	Stary Drzewicz	ślady osadnictwa (epoka kamienia-brąz, średniowiecze)	—
59-60/43	Wiskitki	Stary Drzewicz	ślady osadnictwa (epoka kamienia-wczesny brąz)	—
59-60/44	Wiskitki	Stary Drzewicz	osada/cmentarzysko (epoka brązu, okres halszacki)	—
59-60/46	Wiskitki	Stary Drzewicz	osada (starożytność, okres wpływów rzymskich)	—
59-60/47	Wiskitki	Stary Drzewicz	osada (okres wpływów rzymskich)	—
60-60/10	Wiskitki	Tomaszew	ślady osadnictwa (neolit, wczesna epoka brązu)	—
60-60/11	Wiskitki	Tomaszew	ślady osadnictwa	—
60-60/12	Wiskitki	Tomaszew	ślady osadnictwa (neolit, epoka kamienia/wczesna epoka brązu), osada? (późny neolit/wczesna epoka brązu)	—

Numer obszaru AZP i stanowiska	Gmina	Miejscowość	Obiekt i czas powstania	Nr decyzji i data wisu do rejestru zabytków archeologicznych
60-60/13	Wiskitki	Tomaszew	osada (epoka brązu)	—
60-60/14	Wiskitki	Tomaszew	ślady osadnictwa (wczesna epoka brązu, wczesne średniowiecze)	—
60-60/15	Wiskitki	Tomaszew	ślady osadnictwa (wczesna epoka brązu, średniowiecze)	—
60-60/17	Wiskitki	Tomaszew	ślad osadnictwa (epoka kamienia/wczesna epoka brązu)	—
60-60/8	Wiskitki	Tomaszew	ślad osadnictwa (wczesna epoka brązu)	—
—	Wiskitki	Wiskitki	strefa obserwacji archeologicznej	A-788 z dnia 5.04.1988 r.
59-60/28	Wiskitki	Wiskitki	ślady osadnictwa (okres wczesno i średniowieczny)	—
59-60/32	Wiskitki	Wiskitki	ślady osadnictwa (wczesne średniowiecze)	—
60-60/106	Wiskitki	Wiskitki	cmentarzysko	—
60-60/19	Wiskitki	Wiskitki	osada (wczesne średniowiecze/średniowiecze)	—
60-60/50	Wiskitki	Wiskitki	ślad osadnictwa (wczesne średniowiecze/średniowiecze)	—
60-60/52	Wiskitki	Wiskitki	ślad osadnictwa (epoka kamienia/wczesna epoka brązu)	—
60-60/62	Wiskitki	Wiskitki	ślady osadnictwa (epoka brązu, starożytność)	—
60-60/63	Wiskitki	Wiskitki	ślady osadnictwa (starożytność, średniowiecze)	—
60-60/64	Wiskitki	Wiskitki	ślady osadnictwa (epoka kamienia/wczesna epoka brązu, okres wpływów rzymskich, starożytność, wczesne średniowiecze, nowożytność)	—
60-60/65	Wiskitki	Wiskitki	ślad osadnictwa (starożytność)	—
60-60/66	Wiskitki	Wiskitki	ślady osadnictwa (późny okres lateński, starożytność, okres halsztacki/okres lateński, średniowiecze)	—
60-60/67	Wiskitki	Wiskitki	ślady osadnictwa (wczesna epoka brązu, starożytność, wczesne średniowiecze/średniowiecze)	—
60-60/68	Wiskitki	Wiskitki	ślady osadnictwa (starożytność), osada? (wczesne średniowiecze/średniowiecze)	—
60-60/69	Wiskitki	Wiskitki	ślad osadnictwa (starożytność, późna epoka brązu)	—
60-60/70	Wiskitki	Wiskitki	osady (epoka brązu, okres wpływów rzymskich, średniowiecze), cmentarzysko (starożytność)	—
60-60/71	Wiskitki	Wiskitki	ślady osadnictwa (okres halsztacki/okres lateński, średniowiecze/nowożytność)	—
60-60/72	Wiskitki	Wiskitki	osady (okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze, średniowiecze), ślady osadnictwa (epoka kamienia/wczesna epoka brązu, starożytność)	—
60-60/73	Wiskitki	Wiskitki	osada (wczesne średniowiecze/średniowiecze)	—

Numer obszaru AZP i stanowiska	Gmina	Miejscowość	Obiekt i czas powstania	Nr decyzji i data wisu do rejestru zabytków archeologicznych
60-60/74	Wiskitki	Wiskitki	ślady osadnictwa (neolit, późny neolit/wczesna epoka brązu, starożytność, średniowiecze)	—
60-60/75	Wiskitki	Wiskitki	ślad osadnictwa (wczesna epoka brązu)	—
60-60/76	Wiskitki	Wiskitki	osada (późny okres lateński), ślady osadnictwa (późna epoka brązu/okres halszacki, starożytność)	—
60-60/84	Wiskitki	Wiskitki	ślad osadnictwa (starożytność)	—
60-60/99	Wiskitki	Wiskitki	ślad osadnictwa (okres wpływów rzymskich)	—
59-59/14	Wiskitki	Wola Miedniewska	osada (okres wpływów rzymskich)	—
59-59/15	Wiskitki	Wola Miedniewska	cmentarzysko (późny okres lateński, okres wpływów rzymskich)	—
59-59/21	Wiskitki	Wola Miedniewska	ślady osadnictwa (okres wpływów rzymskich)	—
59-59/25	Wiskitki	Wola Miedniewska	osada (średniowiecze-nowożytność)	—
60-60/30	Wiskitki	Wola Miedniewska	osady? (okres halszacki/okres lateński, późny okres lateński/okres wpływów rzymskich), ślady osadnictwa (starożytność, średniowiecze)	—
59-59/14	Wiskitki	Wola Miedniewska	osada (okres wpływów rzymskich)	—
59-61/103	Wiskitki/ Baranów	Nowy Drzewicz/ Drybus	osada (okres halszacki i lateński, okres wpływów rzymskich)	—
59-61/96	Wiskitki/ Baranów	Nowy Drzewicz/ Holendry Baranowskie	osada/cmentarzysko (okres wpływów rzymskich), osada (okres halszacki i lateński)	—
60-60/83	Żyrardów/ Wiskitki	Żyrardów/ Stare Kozłowice	osady (okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze/średniowiecze), ślad osadnictwa (starożytność)	—

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Warszawie

Spis tabel, rysunków i wykresów

Tabela 1. Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na obszarze gminy oraz zapisy odnoszące się do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (stan na październik 2021 r.)	13
Tabela 2. Stan zachowania i zagospodarowania zabytków znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków	42
Tabela 3. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Wiskitki	63
Tabela 4. Kierunki działań oraz zadania przyjęte przez Gminę Wiskitki – priorytet I	64
Tabela 5. Kierunki działań oraz zadania przyjęte przez Gminę Wiskitki – priorytet II	65
Tabela 6. Kierunki działań oraz zadania przyjęte przez Gminę Wiskitki – priorytet III	65
Tabela 7. Kryteria prowadzenia oceny realizacji Programu	68
Rysunek 1. Położenie gminy Wiskitki na tle województwa mazowieckiego i powiatu żyrardowskiego	23
Rysunek 2. Herb Gminy Wiskitki	25
Rysunek 3. Formy ochrony przyrody w granicach gminy Wiskitki	27
Rysunek 4. Korowód dożynkowy w gminie Wiskitki	34
Rysunek 5. Zabudowa historyczna na planie Guzowa	50
Rysunek 6. Cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej w Guzowie	51
Rysunek 7. Pałac w Guzowie (stan obecny – góra, projekt renowacji – dół)	53
Rysunek 8. Zespół klasztorny reformatów w Miedniewicach	55
Rysunek 9. Dwór w Sokule	55
Rysunek 10. Dwór oraz drzewostan parku dworskiego w Starym Drzewiczu	58
Rysunek 11. Rynek w Wiskitkach	59
Rysunek 12. Plan ścisłej strefy ochrony konserwatorskiej zespołu rynku i kościoła w Wiskitkach	59
Rysunek 13. Kościół par. pw. Wszystkich Świętych w Wiskitkach	60
Rysunek 14. Cmentarz rzymsko-katolicki w Wiskitkach	61
Rysunek 15. Cmentarz żydowski w Wiskitkach	61
Rysunek 16. Cmentarz wojenny żołnierzy rosyjskich z okresu I wojny światowej w Wiskitkach	62

UZASADNIENIE

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami stanowi zadanie własne gminy zgodnie z przepisami ustawy o samorządzie gminnym. Program opracowuje się na szczeblu krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym zgodnie z zakresem kompetencji.

Program opieki nad zabytkami ma na celu:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Wiskitki na lata 2022 - 2025 został opracowany na zlecenie Burmistrza Miasta i Gminy Wiskitki przez Westmor Consulting Urszula Wódkowska z siedzibą przy ul. 1 Maja 1A, 87-704 Bądkowo i pozytywnie zaopiniowany przez Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Warszawie, pismem nr WRD.5120.1.10.2022.AT z dnia 07.12.2022 r. Program podlega publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego i stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

PRZEWODNICZĄCY RADY

Paweł Dziemiańczyk